

Barnperspektivet i anmälningförfarandet

Av Virve Hildebrand

Stockholms Universitet

VT-06

Examensarbete 20 p

Civilrätt

Barnperspektivet i anmälningsskyldigheten

Innehåll

Lagar och förkortningar

1. Inledning

1.1	Bakgrund och problemområde.....	6
1.1.1	Utsatta barn.....	6
1.1.2	Hälso- och sjukvårdens kontaktyta.....	6
1.1.3	Hälso- och sjukvården upptäcker och anmäler - Socialtjänsten utreder och åtgärdar.....	7
1.1.4	Hinder för anmälan.....	7
1.2	Syfte och frågeställning.....	9
1.3	Metod och avgränsning.....	10

2. Ansvar för barn i svensk rätt

2.1	Föräldrar.....	11
2.2	När barn far illa - samhället och socialtjänsten.....	11
2.2.1	LVU.....	12
2.3	Andra myndigheter.....	13
2.4	Barnperspektiv – Principen om barnets bästa.....	13
2.4.1	Allmänt.....	13
2.4.2	FN:s konvention om barnets rättigheter.....	14
2.4.3	Principen om barnets bästa i lagstiftningen.....	15

3. Anmälningsskyldigheten

3.1	Allmänt.....	16
3.2	Låg anmälningsskyldighet.....	17

3.3	När skall anmälan göras?.....	17
3.4	Hinder för anmälan.....	18
3.4.1	Begreppet anmälan och socialtjänstens insatser.....	18
3.4.2	Är anmälan till barnets bästa?.....	19
3.4.3	Brist på rutiner och stöd till anmälare.....	21
3.4.4	Återkoppling och sekretess.....	21

4. Samverkan mellan myndigheter

4.1	Utökat samverkansansvar för socialtjänsten och andra myndigheter.....	23
4.2	Sekretessfrågor.....	24
4.3	Ny sekretesslag.....	25

5. Sekretess

5.1	Sekretess på olika nivåer.....	27
5.1.1	Omvänt skaderekvisit.....	28
5.1.2	Rakt skaderekvisit.....	28
5.1.3	Absolut sekretess.....	29
5.2	Sekretess inom och mellan myndigheter.....	29
5.3	Sekretess om den enskilde i förhållande till honom själv.....	29
5.4	Sekretess som rör uppgifter om barn.....	30
5.4.1	Sekretess mellan barn och föräldrar.....	30
5.5	Begränsningar och undantag från sekretess.....	31
5.5.1	Sekretesslagen 1:5.....	31
5.5.2	Uppgiftsskyldighet SekrL 14:1 och SoL 14:1.....	32
5.5.3	Sekretesslagen 14:2 6 st.....	32
5.5.4	Generalklausulen SekrL 14:3.....	32
5.6	Sekretess och samverkan.....	33
5.6.1	Ny sekretesslag – om uppgiftsutbyte mellan vård – och omsorgsområdena.....	33

6. Praktik – Intervjuer

6.1	Anna Lundh – Barnpsykiater.....	37
6.2	Mikael Löfstedt – Barnläkare.....	44
6.3	Björn Tingberg – Sjukskötare, samordnare MIO-gruppen	51

7. Sammanfattning och diskussion

7.1	Sekretess och samverkan.....	57
7.2	Sekretess och återkoppling.....	58
7.3	Rutiner – Stöd.....	59
7.4	Socialtjänsten.....	61
7.4.1	Bristfällig kunskap om socialtjänsten.....	61
7.4.2	Socialtjänsten, samverkan och barnperspektiv.....	61
7.5	Barnets bästa.....	62

8. Referenser

Lagar och förkortningar

Barnkonventionen	Förenta Nationernas konvention den 20 november 1989 om barnets rättigheter
FB	Föräldrabalken (1949:381)
HSL	Hälso-och sjukvårdslagen (1982:763) Lag (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna Lag (1974:203) om kriminalvård i anstalt
LVU	Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
LYHS	Lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område
PolisL	Polislagen (1984:387) Lag (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning
SekrL	Sekretesslagen (1980:100)
SkolL	Skollagen (1985:1100)
SoL	Socialtjänstlagen (2001:453)
TandvårdsL	Tandvårdslagen (1985:125)
TF	Tryckfrihetsförordningen
UtlL	Utlänningslagen (1989:529)

1. Inledning

1.1. Bakgrund och problemområde

1.1.1. Utsatta barn

Att det finns barn i Sverige som är utsatta för misshandel och andra övergrepp eller andra former av omsorgssvikt är väl känt genom en stor mängd rapporter, utredningar och rättsfall.¹ Det pågår kontinuerligt utredningar om hur man skall hitta nya och bättre fungerande sätt att upptäcka och hjälpa dessa barn. Ett problem som man har sett är att de som har skyldighet att anmäla misstänkta missförhållanden, många gånger avstår från att göra det.²

Genom lagstiftning har man sett till att tydligt klargöra vad som gäller beträffande anmälningsskyldighet när man misstänker att barn far illa, men i praktiken har man inte fullt ut lyckats åstadkomma det som lagstiftaren avsett. Det handlar om barn som genomgått den första svårigheten som själva upptäckandet innebär och som därmed borde ha fångats upp av samhällets skyddsnät och blivit föremål för stödjande åtgärder, men som aldrig kommit vidare till den utredning som skall leda fram till dessa insatser.

1.1.2. Hälso- och sjukvårdens kontaktyta

I stort sätt alla barn kommer någon gång i kontakt med hälso- och sjukvården. Många gör det vid upprepade tillfällen och i skiftande sammanhang. Här finns därmed en av de största kontaktytorna (vid sidan av dagis och skola) där samhället möter barn. Hälso- och sjukvården kommer i kontakt med barn i alla åldrar, från alla områden, barn med olika bakgrunder och livssituation och med skiftande sociala och ekonomiska förutsättningar. Bland dessa barn finns också de som på något sätt far illa i sin hemmiljö eller på annat sätt har det svårt i tillvaron och som gör att de har behov av insatser utanför familjen. Möjligheten att upptäcka dessa barn är av stor vikt för att identifiera dem som har behov av hjälp och stöd.

¹ Bla SOU 2001:72 *Barnmisshandel – Att förebygga och åtgärda* samt Prop. 2002/03:53 *Stärkt skydd för barn i utsatta situationer*

² SOU 2001:72 *Barnmisshandel – Att förebygga och åtgärda*, sid 130

1.1.3. Hälso- och sjukvården upptäcker och anmäler - Socialtjänsten utreder och åtgärdar

När någon som är verksam inom hälso- och sjukvården fattar allvarlig misstanke om att ett barn far illa är han eller hon skyldig att genast anmäla detta till socialtjänsten. Lagen är tydlig och medger inga undantag. Trots detta vet man att många av de misstänkta fallen inte anmäls. Samhället har ett tydligt uttalat ansvar att ge stöd åt de barn som inte får sina grundläggande behov tillgodosedda i sina hem. När den som skall anmäla låter bli att göra det går barnet miste om samhällets stöd trots att det faktiskt uppmärksammas i sin utsatthet.

Här är samhällets ansvar och uppgifter uppdelade utifrån hur dessa ärenden normalt kommer till myndigheternas kännedom med olika skyldigheter och befogenheter för de berörda myndigheterna. Anmälaren är den som har de största möjligheterna att upptäcka barnet som far illa och har därför skyldighet att anmäla till socialtjänsten. Socialtjänsten är den myndighet som har det yttersta ansvaret för barnet och är också den enda myndighet som har befogenhet och skyldighet att utreda, samt att bereda insatser för barnet. Barnet är således beroende av anmälaren för att erhålla det stöd och den hjälp det är i behov av.

Den som är skyldig att anmäla har ingen befogenhet att utreda om misstankarna är befogade. Detta skall överlåtas till socialtjänsten som tar över fallet så snart anmälan är gjord. Att den som är skyldig att anmäla också gör det är av helt avgörande betydelse för att socialtjänsten ska ges möjlighet att erbjuda barnet det skydd och stöd som det har rätt till. Socialtjänstens möjligheter att själva genom uppsökande verksamhet upptäcka alla barn som far illa torde vara begränsade och medför att vikten av ett fungerande anmälningsförfarande är av synnerligen stor vikt.

1.1.4. Hinder för anmälan

De som är berörda av anmälningsplikten delar med all säkerhet uppfattningen om att en sådan skyldighet är nödvändig för att ge utsatta barn stöd och hjälp. De flesta är sannolikt också relativt väl medvetna om vad anmälningsplikten innebär. Trots detta vet man att

många fall av misstänkta missförhållanden inte anmäls.³ Orsakerna till detta är flera och komplexa och svåra att uttala sig säkert om. Varje fall har sannolikt sina speciella svårigheter. Troligtvis finns inget fall som är helt befriat från svåra frågor och ställningstaganden.

I utredningar har man gått igenom både påtagliga och troliga orsaker till problemet med uteblivna anmälningar. Några av de områden som uppmärksammas i sammanhanget tas upp nedan.⁴

Ett område är *bristande rutiner* runt anmälningsförfarandet på arbetsplatser där personalen kommer i kontakt med utsatta barn och därför omfattas av skyldigheten att anmäla. Den som står inför att göra en anmälan behöver ofta både mentalt och praktiskt stöd och tydliga riktlinjer för hur detta skall gå till. Idag finns stora olikheter mellan olika arbetsplatsers handlingsberedskap för dessa ärenden.

Ett annat område är *samarbetet med socialtjänsten* och den *sekretess* som råder mellan socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Den som anmäler ett ärende om ett utsatt barn får ofta inte någon återkoppling från socialtjänsten. Man har sett att återkoppling har en positiv inverkan på benägenheten att anmäla.⁵ Möjligheterna för socialtjänsten att återkoppla till anmälaren är starkt begränsad genom reglerna om sekretess. Oavsett det juridiskt riktiga från socialtjänstens sida att inte lämna ut uppgifter leder frånvaron av information för anmälaren inte sällan till att man uppfattar det som att anmälan inte leder till några åtgärder alls, och att det då är svårt att tro att en anmälan leder till en förbättrad situation för barnet.

Frågan om återkoppling kan relateras till frågan om socialtjänstens skyldighet att verka för samverkan mellan myndigheter i sitt arbete med att hjälpa utsatta barn. Genom sin möjlighet (och skyldighet) att samverka kan socialtjänsten ta kontakt med andra myndigheter som kommit i kontakt med det utsatta barnet, däribland anmälaren, och ta

³ SOU 2001:72 *Barnmisshandel – Att förebygga och åtgärda*, sid 163-165

⁴ SOU 2001:72 *Barnmisshandel – Att förebygga och åtgärda* sid 174-179 och Prop. 2002/03:53 *Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m.*

⁵ SOU 2001:72 *Barnmisshandel – Att förebygga och åtgärda*, sid 177

tillvara dennes kunskaper om det enskilda fallet. Dock är inte kravet på att samverka sekretessbrytande varför frågan om återkoppling inte fullt kan lösas genom detta.

Förhållandet mellan å ena sidan samverkan mellan olika myndigheter och å andra sidan sekretess har lyfts fram som ett oklart område i lagstiftningsarbetet. Lagrådet påpekade i sitt yttrande till propositionen om stärkt skydd för utsatta barn att man saknar en utförlig diskussion om detta i remissen. Lagrådet hade gärna sett en motivering till varför man kommit fram till att samverkansbestämmelserna inte skall vara sekretessbrytande.⁶

Ett sista område som kan nämnas är *socialtjänstens insatser* och uppfattningen om dessa. Socialtjänstens möjligheter att erbjuda stödjande insatser bygger i första hand på att familjen samtycker till att ta emot hjälpen. Om familjen säger nej till inblandning kan socialtjänsten ofta inte hjälpa barnet. Så länge faran för barnet inte bedöms som så allvarlig att grund för tvångsingripande enligt LVU föreligger, är frivillighet grunden för insatserna. Den som har anmälningsskyldighet kan med vetskap om detta resonera att med de medel som står till buds kan barnet ändå inte få någon hjälp, med resultatet att ingen anmälan görs. Det omvända problemet kan också tänkas, att man drar sig för att påkalla socialtjänstens uppmärksamhet av rädsla för de tvångsinsatser som de förfogar över. Oavsett om man som anmälare bedömer socialtjänstens insatser som bristfälliga, tandlösa, alltför ingripande, eller obefintliga, förefaller det råda viss brist på verklig kunskap om vad socialtjänsten egentligen gör, om vad som omfattas av deras ansvar, skyldigheter och möjligheter.⁷

1.2. Syfte och frågeställning

Syftet med detta arbete är att titta på hur barnperspektivet beaktas i den lagstiftning som rör anmälningsskyldigheten, samt vad detta har för konsekvenser i praktiken. Jag kommer att titta särskilt på den rättsliga utformningen av anmälningsskyldigheten och sekretesslagen i de delar som rör anmälningar och hälso- och sjukvården. Utgångspunkten är att belysa frågorna utifrån hälso- och sjukvården, särskilt de

⁶ Prop. 2002/03:53 *Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m.*, sid 202-203

⁷ SOU 2001:72 *Barnmisshandel – Att förebygga och åtgärda*, sid 166

verksamheter som har barn som sin huvudsakliga målgrupp, såsom barnmedicin, barnpsykiatri och skolhälsovård.

Övergripande frågeställning:

- Hur barnets behov beaktas i lagstiftning som rör anmälningförfarandet.

Specifika frågor som knyter an till denna frågeställning är:

- o Hur relevanta regler för sekretess och anmälningsskyldighet är utformade.
- o Hur anmälningförfarandet fungerar i praktiken med särskilt fokus på vilka hinder och problem som eventuellt står i vägen för att skyldigheten att anmäla skall uppfyllas.

1.3. Metod och avgränsning

Arbetet är uppdelat i en teoretisk och en praktisk del. I den teoretiska delen går jag igenom de lagregleringar som är relevanta i anmälningssärenden, främst sekretesslagen utifrån traditionell rättsvetenskaplig metod, med utgångspunkt i våra rättskällor. I den praktiska delen har jag intervjuat tre personer som arbetar i verksamheter där anmälningsfrågor aktualiseras. Deras respektive verksamhetsområden är barnpsykiatri, barnmedicin samt skolhälsovården. Arbetet är koncentrerat till problemet med fall där hälso- och sjukvården uppmärksammat ett barns utsatta situation, men där barnet trots att det ”upptäckts” inte fått det stöd och skydd som det har rätt till. Jag har alltså valt att titta på problemet som innebär att barnets behov av hjälp har konstaterats, så att grund för anmälan kan sägas ha uppkommit, men där anmälan ändå inte har kommit till stånd.

Något som också anses vara ett problem i sammanhanget är att många som berörs av anmälningsskyldigheten inte vet när skyldigheten uppstår, alltså vilka situationer som aktualiserar en anmälan. Detta kommer dock inte att behandlas mer än övergripande. Inte heller kommer jag att närmare gå in på att förklara hur man definierar att barn far illa eller omfattningen av problemet med barn som lever i utsatta situationer.

2. Ansvaret för barn i svensk rätt

Barn har rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Barn skall behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling (FB 6:1)

2.1. Föräldrar

Den som har vårdnaden om ett barn har ett ansvar för barnets personliga förhållanden och skall se till att barnets behov enligt 1 § blir tillgodosedda. (FB 6:2)

Alla barn har rätt att växa upp under goda och trygga förhållanden. I föräldrabalken fastslås att det är föräldrarna som har det primära ansvaret för barnet. Vårdnadshavaren har enligt lagen både en rätt och en skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter (FB 6:11).

För de flesta föräldrar är det en självklarhet att ta detta ansvar och att tillgodose sitt barns alla upptänkliga behov, känslomässigt, socialt och materiellt. Det är först när föräldrarna av någon anledning inte klarar av detta, och barnet riskerar att utvecklas ogynnsamt som samhällets ansvar för att ge barnet skydd och stöd aktualiseras.

2.2. När barn far illa - samhället och socialtjänsten

Kommunen har det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver. (SoL 2:2)

Socialnämnden har det yttersta ansvaret när omsorgsförmågan hos föräldrarna sviktar.⁸ Socialnämnden skall verka för att barn skall kunna växa upp under goda och trygga förhållanden (SoL 5:1). När föräldrarna inte kan tillgodose sitt barns behov och barnet riskerar att utvecklas ogynnsamt har kommunen (socialnämnden) det yttersta ansvaret för

⁸ JO 1995/96 s. 247

att barnet får den omvårdnad och det skydd och stöd det behöver. Detta stadgas i SoL 5:1.⁹

Om man inte kan få familjen att ta emot hjälp på frivillig väg kvarstår socialtjänstens ansvar för barnets välfärd i form av en skyldighet att även mot föräldrarnas vilja hjälpa barnet genom vård och behandling om det föreligger påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas (LVU). Det kan bero antingen på barnets eget beteende (missbruk, kriminalitet) eller på brister i vårdnadshavarens omsorgsförmåga.

Om socialnämnd får kännedom om något som kan föranleda någon åtgärd från dess sida är nämnden skyldig att utan dröjsmål inleda en utredning, SoL 11:1. Både skyldigheten och möjligheten/rättigheten att utreda ankommer enbart på socialnämnd.

Socialtjänsten har alltså det yttersta ansvaret att hjälpa de barn som har behov av hjälp som varken kan ges inom hemmet eller av de andra myndigheter som kommer i kontakt med barnet (t.ex. skola, barnomsorg och hälso- och sjukvård). Socialtjänstens skyldigheter och möjligheter att hjälpa barn stadgas om i socialtjänstlagen. Hela denna lag bygger på hjälp som barnet och dennes familj kan ta emot på frivillig väg¹⁰ (SoL 1:1, 1:3 e.c., 3:5 och 1 § LVU) Vill inte familjen ha någon hjälp kan inte samhället med hjälp av socialtjänstlagen tvinga på familjen några stödsatser.

2.2.1 LVU

Finns behov av tvångsingripande aktualiseras andra lagar än SoL. LVU är en sådan lag och för att denna skall bli tillämplig krävs att vissa kriterier är uppfyllda.

I 1 § LVU stadgas att insatser inom socialtjänsten skall göras enligt bestämmelserna i SoL. LVU blir tillämplig först när frivillighet och samtycke inte kan nås och det finns en påtaglig risk för att den unges hälsa och utveckling skadas. Kriterierna för att den unge skall vara i sådant behov av hjälp är av två slag. Tvångsinsatser kan dels vara påkallade för att den unge utsätts för misshandel eller annan kränkning, eller pga andra brister i omsorgen i hemmet, riskerar att skada sin hälsa eller utveckling (miljöfallen) 2 § LVU.

⁹ Anmälningsskyldighet om missförhållanden som rör barn. Socialstyrelsens publikationer, artikelnr. 2004-101-1 (Dokumentstyp: Stöd för rättstillämpning och handläggning)

¹⁰ Ewerlöf, Sverne och Singer, *Barnets bästa, Om föräldrars och samhällets ansvar*, 2004, sid 96

Dels kan sådana insatser vara motiverade av att den unge själv utsätter sig för fara i form av missbruk, kriminalitet eller annat socialt nedbrytande beteende (beteendefallen) 3 § LVU.

2.3. Andra myndigheter

Myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdom samt andra myndigheter inom hälso- och sjukvården, annan rättspsykiatrisk undersökningsverksamhet, socialtjänsten och kriminalvården är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd. (SoL 14:1 2st)

För att socialtjänsten skall kunna fullgöra sitt ansvar krävs att de får kännedom om när barn far illa. Därför har andra myndigheter som i sin verksamhet möter barn också tilldelats ett särskilt ansvar i och med skyldigheten att anmäla till socialtjänsten när de misstänker att ett barn far illa eller riskerar att fara illa.

Mer om anmälningsskyldigheten nedan.

2.4. Barnperspektivet – Principen om barnets bästa

2.4.1 Allmänt

De flesta barn växer upp i en tillvaro med föräldrar som ur alla aspekter ser till att barnets behov är tillgodosedda utan att någon behövt påminna om något särskilt barnperspektiv.

Det är först när något brister i denna till synes självklara ordning och det inte finns någon självutnämnd försvarare av barnets rätt som samhället måste bistå barnet med ett motsvarande skydd, och hjälpa barnet ur dess utsatta situation. Samhället får då i föräldrarnas ställe bevaka barnets rätt, och i varje enskilt fall ha just det barnets bästa för ögonen. För att göra uppgiften möjlig för dem som har att fatta beslut i barnfrågor är det viktigt att det finns ett uttalat och fungerande barnperspektiv i lagstiftning som rör barn, och att hänsyn tas till detta perspektiv i tillämpningen av lagar och bestämmelser. För att

betona vikten av barnperspektivet har det i flertalet lagar som rör barn införts särskilda stadganden om barnets bästa.

Nedan redogörs endast övergripande, och främst i den mån det rör frågeställningarna i detta arbete, för principen om barnets bästa.

2.4.2 FN:s barnkonvention

Under 1990-talet fick begreppet barnets bästa ny aktualitet sedan Sverige 1990 ratificerat FN:s konvention från 1989 om barnets rättigheter. I artikel 3 förklaras att barnets bästa skall komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn. Avsikten med konventionen är att främja rätten för det enskilda barnet att få sina grundläggande rättigheter och behov tillgodosedda. Det handlar dels om att skydda barnet mot övergrepp och utnyttjande, dels om sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter.¹¹

Konventionen är uppbyggd runt fyra grundläggande principer som skall prägla tolkningen av och tillämpningen av konventionen i övrigt. Dessa är, förbud mot diskriminering (art 2), barnets bästa i främsta rummet (art 3), rätten till liv och utveckling (art 6) och rätten att uttrycka sina åsikter (art 12).

Konventionen är inte gällande som svensk lag vilket gör att domstolar och andra myndigheter inte är formellt bundna av den. Dock skall svenska myndigheter tolka de svenska lagarna mot bakgrund av konventionens syfte och bestämmelser.¹² Lagstiftaren är också skyldig att se till att svensk lag överensstämmer med innehållet i konventionen.

Sedan Sverige ratificerade konventionen har man således kontinuerligt arbetat för att anpassa lagstiftningen till de åtaganden som konventionen innebär.¹³ Man har också försökt skapa större klarhet om vad barnets bästa som begrepp innebär. Bl.a. genom utredningen Barnets bästa i främsta rummet (SOU 1997:116) som delvis låg till grund för regeringens proposition *Strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige* (prop. 1997/98:182).

¹¹ Ewerlöf, Sverne och Singer, *Barnets bästa, Om föräldrars och samhällets ansvar*, 2004, sid 22

¹² Ewerlöf, Sverne och Singer, *Barnets bästa, Om föräldrars och samhällets ansvar*, 2004, sid 23

¹³ Ewerlöf, Sverne och Singer, *Barnets bästa, Om föräldrars och samhällets ansvar*, 2004, sid 23

2.4.3 Principen om barnets bästa i lagstiftningen

I lagar som rör ansvaret för barn har man sedan barnkonventionens införande i svensk rätt arbetat för att införa principen om barnets bästa i lagar som rör samhällets ansvar för barn och för myndigheter som i sin verksamhet kommer i kontakt med barn.

Efter utredningar om hur man ska kunna förbättra skyddet för utsatta barn har flera lagar som rör barn fått en uttrycklig hänvisning till barnets bästa med krav på att respektive lag skall tillämpas med hänsyn tagen till vad barnets bästa kräver. Redan tidigare fanns en sådan hänvisning i FB, SoL och UtL. Hänvisning till barnets bästa finns nu även i LVU 1 §, HSL 2 §, LYHS 2:1 och TandvårdsL 2 §. Principen skall, som nämnts, beaktas vid all tillämpning av svensk lag. Även i de fall där hänvisning till barnets bästa saknas i lagtexten skall principen således beaktas. Här kan nämnas att sekretesslagen, som är central för denna framställning, saknar hänvisning till barnets bästa. Det faktum att principen inte implementerats innebär att större utrymme ges att ställa andra intressen framför barnets. Dock skall bestämmelserna alltså tolkas i konventionsvänlig anda.¹⁴

I SoL där bestämmelsen om anmälningsskyldigheten finns, och hänvisning till barnets bästa implementerats, lämnas således ett mindre utrymme för hänsyn till andra intressen än barnets jämfört med lagar där principen inte implementerats

¹⁴ Ewerlöf, Sverne och Singer, *Barnets bästa, Om föräldrars och samhällets ansvar*, 2004, sid 23

3. Anmälningsskyldigheten i SoL 14:1

3.1. Allmänt

För att uppfylla samhällets långtgående ansvar när det gäller barns rätt är alltså myndigheter vars verksamhet berör barn skyldiga att genast anmäla om ett barn far illa. Skyldigheten stadgas i SoL 14:1 2 st. Myndigheter och dess anställda skall anmäla till socialnämnden om de *i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd*. Skyldigheten att anmäla bryter sekretessen mellan myndigheterna enligt SekrL 14:1 2 meningen.

Anmälningsskyldiga myndigheter måste också lämna uppgifter till socialnämnd om de känner till något som kan ha betydelse för en utredning som pågår, detta gäller även då de själva inte är anmälare (SoL 14:1 4 st). Den som gjort en anmälan är skyldig att fortlöpande lämna uppgifter som kan ha betydelse för utredningen.¹⁵

SoL 14:1 gäller inte ofödda barn. Det finns dock i SekrL 14:2 6 st en möjlighet för myndigheter inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten att utbyta information i vissa situationer om förhållanden som annars är omgärdade av sekretess. Detta ger den som arbetar inom t ex mödravården möjlighet att kontakta socialtjänsten för att lämna uppgifter om en gravid kvinna som genom missbruk eller på annat sätt, riskerar sitt ofödda barns hälsa.

Hänvisning till SoL angående skyldigheten att anmäla finns sedan 2003 i ett flertal offentligrättsliga lagar för verksamhetsområden som rör barn, då man efter utredningar ytterligare ville betona vikten av att anmäla missförhållanden som rör barn.¹⁶

De lagar som då utökades med en sådan hänvisning var följande, lagen om (1974:203) om kriminalvård i anstalt 5 § 2 st, lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. 27 §, hälso-och sjukvårdslagen (1982:763) 2 f § 2 st, polislagen (1984:387) 3 § 2 st, tandvårdslagen (1985:125) 3 § 4 st, skollagen (1985:1100) 1 kap 2 a § 2 st, lagen

¹⁵ SOU 2001:72 *Barnmisshandel – Att förebygga och åtgärda*, sid 164

¹⁶ SOU 2001:72 *Barnmisshandel – Att förebygga och åtgärda* och Prop. 2002/03:53 *Stärkt skydd för barn i utsatta situationer*

(1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning 14 a § samt lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område 2 kap 2 § 3 st.

3.2. Låg anmälningsskyldighetsfrekvens

Anmälningsskyldigheten är absolut. Trots detta avstår många från att anmäla. Undersökningar visar att endast en liten del av fallen där man misstänker att barn far illa anmäls. Olika yrkesgrupper anmäler i olika hög grad men inom samtliga grupper som varit föremål för undersökningar är graden av rapportering låg. De grupper som studerats är alla sådana där man dagligen möter stora grupper av barn. Resultaten gav skäl att misstänka att rapporteringsgraden är ännu lägre inom verksamheter som möter barn mindre frekvent. Mot bakgrund av resultaten fann utredarna skäl att titta närmare på vad som hindrar personer med anmälningsskyldighet från att göra en anmälan.¹⁷

3.3. När skall anmälan göras?

I utredningar om barn som far illa har man diskuterat frågan om hur man ska definiera omfattningen och innebörden av anmälningsskyldigheten.¹⁸

Den som är skyldig att anmäla måste anmäla misstänkta missförhållanden även om han eller hon har svårt att bedöma innebörden eller omfattningen av det som föranlett misstanken. Det är tillräckligt att man fått kännedom om något som *kan* innebära att socialnämnden behöver ingripa.

Den anmälningsskyldige skall överlåta till socialnämnden att göra bedömningen om huruvida misstanken var befogad och utredning skall inledas. Anmälningsskyldigheten får således inte bli föremål för överväganden av tjänstemännen själva.¹⁹ Skyldigheten innebär att även svårbedömda eller obestyrkta uppgifter skall anmälas om de tyder på att ett barn kan behöva hjälp eller stöd från socialnämndens sida.²⁰ Dock lämnas ingen tydlig vägledning för hur bedömningen skall göras för när anmälningsskyldigheten inträder. En

¹⁷ SOU 2001:72 *Barnmisshandel – Att förebygga och åtgärda*, sid 164-165

¹⁸ SOU 2001:72 *Barnmisshandel – Att förebygga och åtgärda*, sid 167-171

¹⁹ Prop. 1996/97:124 sid. 105 (JO Dnr 4506-1993)

²⁰ SOU 2001:72 *Barnmisshandel – Att förebygga och åtgärda*, sid 167

vag misstanke är inte tillräcklig grund utan lagen talar om när man *fått kännedom* om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa. Vad detta innebär råder det skilda uppfattningar om både inom och mellan olika yrkesgrupper.²¹

Enligt utredarna är det varken möjligt eller lämpligt att försöka ange exakt i lagstiftningen vad som omfattas av anmälningsskyldigheten. En gråzon kan inte undvikas. Frågan om när en anmälan skall göras kommer att vara beroende av olika faktorer så som olika yrkesgruppers och enskildas kompetens, rutiner och stöd i anmälningsförfarandet på respektive arbetsplats, och vilken relation man har till andra berörda myndigheter. Den lösning av problemet som föreslås tror man finns att hämta i utökad utbildning och information, bättre rutiner samt bättre nyttjande av möjligheten att konsultera socialtjänsten.²²

3.4. Hinder för anmälan

Nedan redogörs för några av de svårigheter (utöver att bedöma när och vad man skall anmäla), som är förenade med anmälningsförfarandet och som på olika sätt kan ha negativ inverkan på anmälningsbenägenheten.

3.4.1 Begreppet anmälan och socialtjänstens insatser

I ovan nämnda utredningar tar man upp problemet med att många upplever att begreppet anmälan har en alltför stark negativ laddning.

Att de kontakter som tas med socialtjänsten formellt är att se som anmälningar enligt 14:2 2 st SoL och tas emot som sådana, ses i vissa fall som ett problem hos dem som är skyldiga att anmäla. Ordet anmälan kan göra att socialtjänstens inblandning upplevs som hotfull i stället för att se det som en väg att få hjälp i en svår situation.

Förslag om andra mindre negativt laddade ord har lagts fram, t.ex. informera eller underrätta. Utredarna har dock inte delat den uppfattningen med motiveringen att det inte

²¹ SOU 2001:72 *Barnmisshandel – Att förebygga och åtgärda*, sid 168

²² SOU 2001:72 *Barnmisshandel – Att förebygga och åtgärda*, sid 166-168

finns skäl att se socialtjänstens ingripande som mindre allvarligt eftersom de menar att det alltid *är* allvarligt att ett barn behöver samhällets hjälp.²³

Enligt utredarna är det ett problem att så mycket fokus riktas mot anmälningsskyldigheten och mot socialtjänstens möjligheter att ingripa med tvång. De menar att mer uppmärksamhet borde riktas mot socialtjänstens stödjande och hjälpande verksamhet där frivillighet och självbestämmande skall vara vägledande för insatserna.

Om denna del av verksamheten gjordes mer känd genom att socialtjänsten inte bara informerade om anmälningsskyldigheten utan också om de verktyg och redskap man har för att hjälpa barn och deras familjer, skulle det inte te sig lika hotfullt med samhällets inblandning.

Skulle man lyckas med detta är utredarnas uppfattning att man i tidigare skeden skulle vara beredd att påkalla socialtjänstens uppmärksamhet för att erbjuda stöd till utsatta barn och deras familjer. Uppfattningen bland dem som arbetar med barn är att tidiga insatser är eftersträfvansvärda, inte minst då de ofta kan bli mindre ingripande. En sådan utveckling skulle också kunna påverka allmänhetens syn på de sociala myndigheterna i positiv riktning.²⁴

3.4.2 Är anmälan till barnets bästa?

Den som anmäler kan aldrig säkert veta att anmälan leder till en bättre situation för barnet. Det är t.o.m. troligt att det initialt (eller i något skede av processen) blir än mer besvärligt för barnet när de sociala myndigheterna engageras och ibland tvingas ingripa med omfattande insatser.

I socialstyrelsens publikation om anmälningsskyldigheten betonades vikten av att anmälaren tänker sig in i vad som händer *om man inte anmäler*. Att det oavsett vad man lyckas åstadkomma för barnet ändå är viktigt att det så tidigt som möjligt i barnets liv är tydligt vad som är acceptabelt och att det känner att det finns någon som bekräftar och respekterar honom eller henne och tar hans/hennes svårigheter på allvar.²⁵

²³ SOU 2001:72 *Barnmisshandel – Att förebygga och åtgärda*, sid 165-166

²⁴ SOU 2001:72 *Barnmisshandel – Att förebygga och åtgärda*, sid 166-167

²⁵ *Anmälningsskyldighet om missförhållanden som rör barn*. Socialstyrelsens publikationer, artikelnr. 2004-101-1, sid 13

När det gäller lite äldre barn kan frågan komma upp om han eller hon själv kan ges rätt att bestämma om anmälan skall göras. Det finns situationer då man kan ifrågasätta om anmälan leder till något bra för barnet, framför allt kan "hotet" om anmälan göra att barnet hellre avstår från att över huvud taget berätta om sin situation, än att riskera att samhället griper in efter att barnet har "avslöjat" hur situationen i hemmet är.

En risk finns således att anmälningsskyldigheten, vars syfte är att hjälpa barnet, i stället står i vägen för hjälpen, eller gör att hjälp sätts in i ett senare läge när problemen förvärrats. Dock har man efter överväganden kommit fram till att, trots att en anmälan inte för varje utsatt barn i varje situation är den bästa vägen till hjälp, det ändå vore orimligt att lägga ett så stort ansvar på barnet att det självt skulle påverka om en anmälan kom till stånd. Ett utsatt barn behöver vuxenvärldens hjälp och kan inte anses moget att bära ett sådant ansvar som det innebär att avstå samhällets inblandning.

Problemet måste hanteras på andra sätt, genom vuxnas kompetens och tillgänglighet i barnets värld, t.ex. i skolorna, och med hjälp av samverkan mellan olika verksamheter som möter barn.²⁶

Den som skall anmäla bör vara medveten om att socialtjänsten intar en särställning i förhållande till andra verksamheter. Socialtjänsten har betydligt större möjligheter att skapa sig en helhetsbild av barnets situation, både i familjen och i andra sammanhang, som i skolan.²⁷

Socialtjänsten kan ha fått in anmälningar från andra håll rörande samma barn. Sammantaget kan dessa skapa en bild av en allvarlig situation för barnet på ett sätt som varje enskild anmälan för sig inte säkert hade gjort. Detta har den enskilde anmälaren ingen möjlighet att skaffa sig säker vetskap om varför det aldrig kan vara till barnets bästa att anmälaren "skonar" barnet från en anmälan.²⁸

²⁶ SOU 2001:72 *Barnmisshandel – Att förebygga och åtgärda*, sid 172-173

²⁷ SOU 2001:72 *Barnmisshandel – Att förebygga och åtgärda*, sid 170-171

²⁸ SOU 2001:72 *Barnmisshandel – Att förebygga och åtgärda*, sid 170-171

3.4.3. Brist på rutiner och stöd till anmälare

En anmälan omgärdas av många frågor, både praktiskt och juridiskt. Den som är skyldig att anmäla har god hjälp av att ha en struktur att följa, i synnerhet när anmälningsärenden är akuta, men även annars är rutiner och handlingsplaner ett stort stöd i en besvärlig situation. Riktlinjer om vem som gör vad och om när och hur saker skall göras är också gynnsamt för samarbetet mellan olika verksamheter, vilket kan bli aktuellt. Brist på handlingsplaner ökar risken för att den som är skyldig att anmäla, ställd inför det svåra och ovissa att gå vidare med en anmälan, väljer att blunda för situationen, eller tolka den som mindre allvarlig.²⁹

Det är svårt och tungt att anmäla. Den som ställs inför det kan inte helt befrias från obehag. Den som är anmälningsskyldig får leva med att detta till viss del ingår i yrkesrollen. Man känner oro för barnet och kan inte heller veta om en anmälan är till barnets bästa. Anmälaren skall också hantera mötet med föräldrarna, vilka kanske reagerar med aggressivitet och ibland t.o.m. med hot och trakasserier.

Problemet med utsatthet för anmälaren kan inte helt undvikas men kan troligtvis göras mindre omfattande med hjälp av tydliga rutiner och olika former av stöd, t.ex. i form av handledning och möjlighet till konsultation.³⁰

3.4.4. Återkoppling och sekretess

Den som anmäler får ofta ingen återkoppling från socialtjänsten. Man har i rapporter och undersökningar kunnat se att benägenheten att anmäla ökar om anmälaren får någon form av återkoppling. Den som efter en anmälan inte får veta något alls, inte ens huruvida en utredning över huvud taget inleds, kan tolka frånvaron av information som att anmälan inte ledde till några åtgärder över huvud taget. Nästa gång en liknande situation uppstår är det lätt hänt att göra bedömningen att det inte är någon idé att anmäla.

Utan förälderns samtycke får den som anmäler högst veta att anmälan tagits emot. Utan återkoppling är det svårt för den som anmäler att känna att man gjort något bra för barnet, inte heller kan man dra någon lärdom av fallet, så som huruvida det i det aktuella fallet var rätt att anmäla.

²⁹ SOU 2001:72 *Barnmisshandel – Att förebygga och åtgärda*, sid 174-175

³⁰ SOU 2001:72 *Barnmisshandel – Att förebygga och åtgärda*, sid 174-175

Att socialnämnden inte ger återkoppling grundar sig på deras svårigheter att lämna ut uppgifter om enskilda då dessa omgärdas av sträng sekretess. I lagstiftningsarbetet har man konstaterat att sekretessbestämmelserna inte alltid är förenliga med barnets bästa. Det finns onekligen situationer då personal inom förskola och skola lättare kunnat stödja ett utsatt barn om de kunnat ta del av socialtjänstens utredning. För att det med dagens bestämmelser ska vara möjligt att lämna ut uppgifter om barnets situation krävs samtycke från vårdnadshavaren.³¹

Det poängteras dock att viss återkoppling är möjlig. Socialtjänsten kan och bör alltid bekräfta att anmälan tagits emot. Detta har man i utredningsarbetet runt anmälningsförfarandet sett som ett minimikrav även om det konstateras att det långt ifrån alltid efterlevs. Socialstyrelsen fick i uppdrag att utfärda allmänna råd om information från socialnämnden till den som gjort en anmälan, vilket ledde till en publikation som gavs ut 2004.

Socialstyrelsen tar där upp frågan om återkoppling och betonar vikten av bekräftelse som ett minimum, men påtalar främst fördelarna med att få samtycke från vårdnadshavaren om att låta anmälaren få vara delaktig i det fortsatta ärendet:

”Det är viktigt att anmälaren får någon form av återkoppling om vad som händer med anmälan. Med vårdnadshavarnas samtycke kan den som anmäler få information om vad anmälan leder till och kan då i sin verksamhet aktivt och på ett lämpligt sätt delta i stödet till barnet och familjen. Skulle vårdnadshavarna inte lämna samtycke till att uppgifter lämnas ut kan socialtjänsten ändå lämna en bekräftelse på att anmälan tagits emot och vem som handlägger anmälan.”³²

³¹ SOU 2001:72 *Barnmisshandel – Att förebygga och åtgärda*, sid 177-178

³² *Anmälningsskyldighet om missförhållanden som rör barn*. Socialstyrelsens publikationer, artikelnr. 2004-101-1, sid 11

4. Samverkan mellan myndigheter

Frågan om samverkan mellan myndigheter har diskuterats under många år. Otvistligt har varit att samverkan är av stor betydelse för framgång i arbetet med att hjälpa barn som far illa.³³

Verksamheter som möter barn behöver ha tillgång till olika kompetenser och resurser för att hantera de många olika problem och förhållanden som kan aktualiseras i barnärenden. Många människors behov och problem är så komplexa att ingen huvudman ensam kan åstadkomma någon bra lösning.

Samverkan kan också ha positiva förebyggande effekter. Den helhetssyn av situationen som samverkan kan leda till, genom att myndigheternas olika perspektiv sammanfogas, kan göra att man uppmärksammar problem i en familj i ett tidigare skede än annars. Tidigare upptäckt innebär ofta mindre ingripande insatser, vilket ofta blir mindre kostsamt ur såväl ett ekonomiskt som ur ett individuellt perspektiv.³⁴ Risken för att några barn skall falla igenom samhällets skyddsnät minskar när olika verksamheter arbetar tillsammans.³⁵

Det som diskuterats har främst varit hur man bäst förmår myndigheter att samverka och hur samverkan kan utformas. Tydligare ansvar för berörda myndigheter samt en uttalad strategi för samverkan har efterfrågats för dessa ändamål.³⁶

4.1. Utökat samverkansansvar för socialtjänsten och andra myndigheter

År 2003 infördes efter utredningar lagändringar som gav ett flertal myndigheter ett uttalat ansvar att samverka med andra myndigheter i frågor som rör barn. I SoL infördes ett nytt stadgande, SoL 5:1 a, som innebär att socialtjänsten, som redan tidigare haft lagstadgat ansvar att samverka, tilldelas huvudansvaret, alltså ett förstahandsansvar, för att aktivt

³³ Prop. 2002/03:53 *Stärkt skydd för barn i utsatta situationer* s 58

³⁴ Prop. 2002/03:53 *Stärkt skydd för barn i utsatta situationer* s 60

³⁵ SOU 2001:72 *Barnmisshandel – Att förebygga och åtgärda* s. 138

³⁶ Prop. 2002/03:53 *Stärkt skydd för barn i utsatta situationer* s 59

verka för att samverkan kommer till stånd. Socialtjänsten som har det yttersta och det utredande ansvaret i frågor som rör barn som far illa, ansågs ha en given roll som samordnare och spindeln i nätet i dessa frågor.³⁷ De övriga lagar som utökades med en samverkansskyldighet är HSL 2:2 f, LYHS 1 § a och SkoL 1:2 a 1 st. I PolisL fanns sedan tidigare ett ansvar för polisen att samverka i frågor som rör barn, varför någon ändring här inte ansågs nödvändig.³⁸

Socialnämnden hade som nämnts, redan tidigare enligt SoL ett ansvar att samverka med andra myndigheter i individärenden och i den uppsökande verksamheten (SoL 3:4 och 3:5). Den nya bestämmelsen avser att utvidga ansvaret så att socialnämnd utöver de enskilda fallen också ska samverka med andra myndigheter i övergripande frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa.³⁹

4.2. Sekretessfrågor

De nya reglerna bryter inte sekretessen såsom t ex görs genom SekrL 14:1 angående anmälningsskyldigheten. Sekretessen ansågs dock inte vara ett troligt problem då den samverkan som åsyftas skall ske på ett övergripande plan och att diskussioner om enskilda individer inte bör förekomma.⁴⁰

Lagrådet efterfrågade i sitt remissvar till den aktuella lagändringen en diskussion om sekretessen och en motivering till att samverkansbestämmelserna inte skall vara sekretessbrytande.⁴¹ Lagrådet påpekade att de föreslagna lagändringarna motiveras av att behovet av samarbete mellan myndigheter som har med barn att göra är av yttersta vikt. Lagrådet menade att det måste vara angeläget att detta samarbete inte hindras av sådana sekretesshänsyn som kanske borde vika mot bakgrund av det angelägna syftet. Lagrådet hade liknande synpunkter angående frågan om anmälningsskyldigheten där sekretessen bryts för anmälan men där motsvarande sekretessproblem som vid samverkan kan uppkomma vid följderna av anmälan. (Se tidigare avsnitt om anmälningsskyldigheten). Lagrådet nämnde här att man vid föredragningen hade upplysts om att man inte närmare

³⁷ SOU 2001:72 *Barnmisshandel – Att förebygga och åtgärda* s. 144

³⁸ Prop. 2002/03:53 *Stärkt skydd för barn i utsatta situationer* s 58

³⁹ Prop. 2002/03:53 *Stärkt skydd för barn i utsatta situationer* s.57-62 samt 107-108

⁴⁰ Prop. 2002/03:53 *Stärkt skydd för barn i utsatta situationer* s. 108

⁴¹ Prop. 2002/03:53 *Stärkt skydd för barn i utsatta situationer* s 202-203

gått in på sekretessfrågorna eftersom dessa var föremål för särskild utredning. Lagrådet uttryckte viss förståelse för detta men menade ändå att remissen kunde ha innehållit en utförligare belysning av de motstående intressen som föreligger.

Troligtvis menade lagrådet att frågan om sekretess, trots utredarnas förklaring om att diskussioner på individnivå inte bör förekomma, ändå är intressant och aktuell i sammanhanget då de tidigare reglerna om samverkan (SoL 3:4 och 3:5) finns kvar och dessa rör samverkan även i enskilda fall. Således kan man inte helt avfärda problematiken med sekretess med hänvisning till att den typ av samverkan som åsyftas inte är aktuell annat än i övergripande ärenden. Socialtjänsten skall enligt lag verka för samverkan även i enskilda fall och därmed kan situationer uppstå där sekretessregler hindrar god samverkan. Därför hade det varit intressant med en diskussion om detta.

Helt lämnas dock inte frågan om samverkan på individplanet därhän. Man påpekar att myndigheter behöver samverka även här, men menar att det inte kräver några lagändringar i sekretesshänseende då man anser att arbetsmetoder och insatser kan utvecklas utifrån befintliga bestämmelser. Enligt gällande lagar kan samverkan ske om familjen samtycker till att deras situation blir föremål för flera instansers uppmärksamhet. Om familjen inte samtycker *”får utredningen bedrivas på sedvanligt sätt där nödvändig information om barnets förhållanden inhämtas för att kunna fatta beslut om lämpliga insatser”*. Man påtalar vidare att samverkan ändå kan ske mot familjens vilja i enlighet med undantaget i SekrL 14:2, 7 st, om det krävs för att ge nödvändig vård, behandling eller stöd.⁴² I övrigt nämner man att sekretess ofta anses utgöra hinder för samverkan men hänvisar som nämnts till pågående utredning om detta, och menar att man bör avvakta detta arbete innan förändringar i sekretessreglerna föreslås.

4.3 Ny sekretesslag

I den utredning om ny sekretesslag som regeringen i sin proposition enligt ovan hänvisar till förs en diskussion om möjligheter till utökat uppgiftsutbyte mellan myndigheter. Man konstaterar att det finns ett behov av att utöka möjligheterna till uppgiftsutbyte på vård-

⁴² Prop. 2002/03:53 *Stärkt skydd för barn i utsatta situationer* s 60

och omsorgsområdet.⁴³ Man medger att möjligheterna att utbyta uppgifter om enskilda mellan hälso- och sjukvården och socialtjänsten är väl snäva och att ytterligare undantag från sekretessen bör göras för uppgiftsutbyte mellan dessa myndigheter. Det förslag som anses som mest lämpligt går ut på att man utökar definitionen av den grupp som omfattas av SekrL 14:2 6 st. Denna bestämmelse går ut på att för att ge nödvändig vård och hjälp till barn, missbrukare och gravida, får uppgifter, utan hinder av sekretess, lämnas mellan myndigheterna. Förslaget går ut på att inte bara de utpekade grupperna utan alla som är i behov av vård, omsorg, behandling eller annat stöd skall omfattas av bestämmelsen. Regleringen påverkar således inte frågan om samverkan i ärenden som rör barn som far illa då barn redan omfattas av bestämmelsen.

⁴³SOU 2003:99 *Ny Sekretesslag*, sid 297-298

5. Sekretess

I TF stadgas om offentlighetsprincipen, att offentlighet skall gälla för de allmänna handlingar som upprättas eller inkommer och förvaras hos våra myndigheter och att det ska råda i princip fri tillgång till dessa (TF 2:1). I TF stadgas vidare att begränsningar av rätten att ta del av allmänna handlingar skall anges i lag.

I sekretesslagen finner man huvuddelen av dessa begränsningar, alltså vilka undantag från offentlighetsprincipen som gäller. I SekrL 1:1 förklaras att lagen innehåller bestämmelser om tystnadsplikt i det allmännas verksamhet och om förbud att lämna ut allmänna handlingar. Där sägs också att bestämmelserna avser förbud att röja uppgift, vare sig det sker muntligt eller genom att handling lämnas ut eller på annat sätt (SekrL 1:1 2 st)

Enskildas personliga förhållanden är ett sådant område som omges av tystnadsplikt och begränsningar och förbud mot att lämna ut uppgifter. Området regleras i 7 kap sekretesslagen.

I den fortsatta framställningen berörs endast de sekretessregler som gäller uppgifter om enskildas personliga förhållanden som förekommer inom hälso- och sjukvården samt inom socialtjänsten. Sekretessreglerna och dess innebörd redogörs för i detta sammanhang endast i den mån de har betydelse för frågeställningarna i detta arbete.

5.1. Sekretess på olika nivåer

När man ska bedöma graden av sekretess utgår man från två olika skaderekvisit, omvänt eller rakt skaderekvisit, eller inget skaderekvisit då man talar om absolut sekretess⁴⁴.

⁴⁴Clevesköld och Thunved, *Sekretess, handbok för socialtjänsten*, 2004, sid 34

5.1.1. Omvänt skaderekvisit

Omvänt skaderekvisit är den strängare formen av sekretess (jämfört med rakt skaderekvisit) och innebär att sekretess gäller om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att det uppstår skada eller men. Här är sekretess huvudregel. Endast om det är helt säkert att den enskilde inte lider men får uppgiften röjas. Här får den som har att pröva frågan (vanligtvis tjänsteman på berörd myndighet där begäran om utlämnande av handling gjorts) göra en bedömning utifrån hur man kan anta att ett röjande av uppgiften skulle påverka den som uppgiften avser. Bedömningen av huruvida men uppstår skall utgå från den enskildes egna upplevelse.⁴⁵ Redan känslan av obehag hos den enskilde över att någon känner till en känslig uppgift om honom eller henne kan vara skäl nog att ge avslag på att få ut begärd handling. Här har den som prövar rätt att efterfråga ändamålet för uppgiftens användande vilket kan påverka hur man bedömer huruvida men kan uppstå. Visst utrymme finns också för att väga in allmänna värderingar av den aktuella typen av uppgifter. Den enskildes upplevelse väger dock tyngst.

Det har diskuterats om inte denna bedömning utifrån den enskildes upplevelser i alltför hög grad leder till en presumtion för sekretess. Inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten omfattas alla uppgifter av denna strängare grad av sekretess där omvänt skaderekvisit gäller.

5.1.2. Rakt skaderekvisit

Rakt skaderekvisit är den lindrigare graden av sekretess och innebär att sekretess föreligger om det kan antas att uppgiftens röjande medför men för den som uppgiften rör. Här är huvudregeln att uppgiften skall lämnas ut, men att den skall hemlighållas om det kan antas att men uppkommer.

Här görs bedömningen utifrån gängse värderingar i samhället. Man behöver alltså inte utgå från det enskilda fallet utan uppgiften skall falla utanför sekretessen om den genomsnittligt sett kan beaktas som harmlös.⁴⁶

⁴⁵ Clevesköld och Thunved, *Sekretess, handbok för socialtjänsten*, 2004, sid 38

⁴⁶ Clevesköld och Thunved, *Sekretess, handbok för socialtjänsten*, 2004, sid 35

5.1.3 Absolut sekretess

Om inget skaderekvisit anges i en sekretessbestämmelse gäller att sekretess råder oavsett vad ett röjande av uppgiften skulle medföra. Denna typ av sekretess är inte aktuell i de regleringar som berörs i denna framställning. Det kan dock nämnas att anmälningsskyldigheten bryter sekretessen även i regleringar som omfattas av absolut sekretess, t.ex. inom kommunal familjerådgivning, SekrL 7:4 2 st .

5.2. Sekretess inom och mellan myndigheter

Sekretess gäller inte bara i förhållande till enskilda utan också mellan myndigheter. Sekretess kan också gälla inom myndigheter såvida det inom myndigheten finns olika verksamhetsgrenar som är att se som självständiga i förhållande till varandra (SkrL 1:3, 1 och 2 st).

Sekretess gäller inom hälso- och sjukvården och inom socialtjänsten för uppgifter om enskildas personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon honom närstående lider men, SekrL 7:1 och 7:4. Sekretessen gäller allt som rör den enskildes hälsotillstånd och andra personliga förhållanden.

5.3. Sekretess om den enskilde i förhållande till honom själv

Sekretessbestämmelserna syftar till att skydda den enskilde och gäller som huvudregel inte mot honom själv. Den enskilde har i huvudsak rätt att bestämma över sekretessen och kan i och med det också efterge den (SkrL 14:4). Ett lämpligt och effektivt sätt för myndigheter att ta sig förbi sekretessproblematiken är alltså att efterfråga den enskildes samtycke till att uppgifter lämnas mellan myndigheterna.

Den berörde skall dock vara väl informerad om vad samtycket innebär och vad som omfattas. Enligt JO skall ett samtycke till utlämnade av uppgifter (som inom socialtjänst

och hälso- och sjukvård till sin natur ofta är av känslig art i ett ärende som rör en enskild så länge) helst vara skriftligt men något uttalat formkrav finns inte.⁴⁷

Föräldrar kan lämna sitt samtycke till att uppgift om barnet lämnas ut, t.ex. till annan myndighet.

5.4. Sekretess som rör uppgifter om barn

För att vårdnadshavarna, enligt föräldrabalkens bestämmelser, skall kunna tillvarata sina rättigheter och fullgöra sina skyldigheter, och därmed bestämma i frågor som rör barnet måste de också ha insyn i sekretessbelagda uppgifter som rör barnet. Som legal ställföreträdare för barnet har föräldern rätt att förfoga över sekretessen rörande barnet, både vad gäller rätten att ta del av uppgifter och rätten att besluta om utlämnande av uppgift, tex. fråga om uppgift får lämnas till annan myndighet.

Även i frågor om sekretess skall hänsyn tas till den unges vilja och inställning i takt med dennes stigande ålder och grad av mognad, liknande vad som stadgas i FB 6:2 b. Frågan om vem som förfogar över sekretessen är inte lika självklar när det gäller äldre barn som för små barn. Har den unge uppnått sådan ålder och mognad att han själv kan ta ställning till sekretessfrågan bör samtycke lämnas både av vårdnadshavare och av den unge själv för att uppgift skall få röjas. Om ärendet rör en person i tonåren bör det ofta räcka med den unges eget samtycke.⁴⁸

5.4.1. Sekretess mellan barn och föräldrar, SekrL 14:4 2 st

Sekretess till skydd för barnet i förhållande till vårdnadshavaren kan vara nödvändigt om röjande av uppgiften till vårdnadshavaren kan antas leda till att den underårige lider betydande men. Om detta stadgas i SekrL 14:4 2 st. Bestämmelsen är utformad med rakt skaderekvisit vilket innebär att det är presumtion för att vårdnadshavaren får ta del av uppgiften.

⁴⁷ Clevesköld, Lundgren och Thunved, *Handläggning inom socialtjänsten*, 2005, sid 268 med hänvisning till JO-utlåtande 1990/91 s 366

⁴⁸ SOU 2003:99 sid 337 samt hänvisning här till Prop. 1979/80:2 Del A sid 330

Att det ska handla om betydande men för att sekretess skall föreligga innebär att man ska anta att barnet riskerar att allvarligt skadas fysiskt eller psykiskt eller på annat sätt, till följd av förälderns kännedom om uppgiften. Att den underårige skulle tycka att det var obehagligt om föräldern fick kännedom om uppgiften räcker inte som skäl för att sekretess skall råda i förhållande till vårdnadshavaren.

5.5. Begränsningar och undantag från sekretess

Sekretessen kan brytas eller begränsas genom en rad bestämmelser i sekretesslagen. Den kan brytas genom lagstadgad skyldighet att lämna uppgifter, t.ex. anmälningsskyldigheten när man misstänker att ett barn far illa. Sekretessen kan också efterges av den enskilde som den aktuella uppgiften berör, genom att denne lämnar sitt samtycke till att uppgiften lämnas ut. När det gäller barn har vårdnadshavaren motsvarande möjlighet att samtycka till att uppgifter om barnet lämnas till annan myndighet.

Andra begränsningar tas upp i det följande.

5.5.1. Sekretesslagen 1:5

Sekretess råder som nämnts mellan och inom olika grenar av samma myndighet om inte uppgiftslämnande är föreskrivet i lag. Även utan sådan skyldighet att lämna uppgifter kan sekretessbelagd uppgift få lämnas ut. SekrL 1:5 stadgar att uppgift får lämnas ut om det är nödvändigt för att den utlämnande myndigheten skall kunna fullgöra sin verksamhet. Bestämmelsen skall tolkas restriktivt. Sekretessen får endast efterges om det är en nödvändig förutsättning för att myndigheten i fråga skall kunna fullgöra ett åtagande. Exempel på en sådan situation kan vara att socialtjänsten behöver konsultera en utomstående expert för att få vägledning i ett ärende där ett barn misstänks fara illa. Socialtjänsten kan då behöva röja uppgifter om barnet för att experten ska kunna yttra

sig. Man har särskilt framhållit att sekretessen inte får eftersättas enbart av det skälet att sekretessen gör myndighetens arbete mindre effektivt.⁴⁹

5.5.2. Uppgiftsskyldighet SekrL 14:1 och SoL 14:1

Sekretesslagen 14:1 andra meningen stadgar att sekretess inte hindrar att uppgift lämnas till annan myndighet om uppgiftsskyldighet följer av lag eller förordning. En sådan skyldighet följer av SoL 14:1 2 och 4 st som stadgar om anmälnings- och upplysningsskyldigheten för myndigheter som möter barn i sin verksamhet. Bestämmelsen bryter sekretessen mellan myndigheter för uppgifter som är nödvändiga för att fullgöra en anmälan. Fjärde stycket innebär att uppgifter som kan vara av betydelse för socialtjänstens arbete skall lämnas löpande också efter att utredning inletts. Sekretesskyddet är bibehållet starkt mellan myndigheterna för all annan information än den som är nödvändig för att anmälan skall kunna göras och tas emot. Endast om socialnämnd behöver ytterligare information från anmälaren kan denna kontaktas för kompletterande upplysningar. Socialnämnd behöver då endast delge anmälaren sådana upplysningar som är nödvändiga för att anmälaren skall kunna fullgöra sin upplysningsplikt.

5.5.3. Sekretesslagen 14:2 6 st

Uppgifter kan behöva utbytas mellan myndigheter för att vissa särskilt utsatta personer skall kunna ges nödvändig vård. För dessa situationer har man i sekretesslagen 14:2 6 st infört ett undantag om sekretess. Bestämmelsen möjliggör för myndigheter att utbyta uppgifter för att de lättare skall kunna erbjuda utsatta personer lämplig vård. Det rör sig om barn och unga, personer med missbruk samt gravida kvinnor, när det krävs för att skydda det väntade barnet, t.ex. om modern har missbruksproblem.⁵⁰

5.5.4. Generalklausulen SekrL 14:3

Det finns i SekrL 14:3 en generalklausul om undantag från sekretess i vissa fall, som ger myndigheter möjlighet att utväxla information. Klausulen innebär att man gör en intresseavvägning mellan intresset av att uppgiften lämnas ut och det intresse som

⁴⁹ SOU 2003:99, sid 223 med hänvisning till Prop. 1979/80:2 s. 465 och 494

⁵⁰ SOU 2003:99, sid 222-223

sekretessen skall skydda. Intresset av att uppgifterna lämnas ut kan då ges företräde framför det intresse sekretessen skall skydda. Sekretessen kan alltså få vika för ett gott syfte. Hälso- och sjukvården och socialtjänsten är båda områden som undantagits från tillämpningen av generalklausulen.⁵¹ Denna typ av intresseavvägning är alltså inte möjlig när det gäller uppgifter om en enskilds personliga förhållanden.

5.6. Sekretess och samverkan

Huvudregeln är alltså att sekretess råder mellan myndigheter om enskildas personliga förhållanden om inte uppgiftsskyldighet reglerats särskilt i lag. Att myndigheter har en skyldighet att samverka för att bättre kunna ge stöd och hjälp åt utsatta barn, innebär inte att sekretessbelagda uppgifter får lämnas mellan myndigheterna.

När representanter för olika myndigheter träffas i samrådsgrupper eller i andra sammanhang möts för att diskutera fall, medger lagen inga andra avsteg från sekretessen än de som nämnts ovan. Sekretessläget gruppmedlemmarna emellan är detsamma som om de befann sig på sina respektive arbetsplatser. Att man bildar en grupp i ett enskilt barnärende medför alltså inga lätnader i sekretessreglerna. För att arbetet i sådana grupper skall bli meningsfullt krävs ofta utbyte av uppgifter och man är då beroende av den enskildes samtycke. I barnärenden innebär det att vårdnadshavares samtycke krävs.

5.6.1 Ny sekretesslag – om uppgiftsutbyte mellan vård – och omsorgsområdena

I arbetet med att ta fram en ny sekretesslag uppmärksammades frågan om att sekretess ofta anses hindra god samverkan mellan myndigheter på vård- och omsorgsområdet. Möjligheter till lätnader i sekretessbestämmelserna utreddes.⁵² Tre olika lösningar diskuterades. Det alternativ som ansågs mest lämpligt, och som var det som föreslogs, var att utöka den grupp individer som omfattas av SekrL 14:2 6 st till att omfatta alla som är i behov av vård eller stöd. (till skillnad från idag då endast unga, missbrukare och gravida omfattas.) Bestämmelsen innebär att sekretess inte hindrar att myndigheter lämnar

⁵¹ Clevesköld, Lundgren och Thunved, *Handläggning inom socialtjänsten*, 2005, sid 269 och SOU 2003:99

⁵² SOU 2003:99 *Ny Sekretesslag*, sid 296-298

uppgifter mellan sig om det krävs för att enskild skall få nödvändig vård eller annan hjälp.

Det andra förslaget gällde möjligheten att tillämpa en generalklausul likt den som finns i SekrL 14:3 som innebär att man gör en intresseavvägning mellan intresset av att uppgiften lämnas ut och det intresse som sekretessen skall skydda. Intresset av att uppgifterna lämnas ut kan då ges företräde framför det intresse sekretessen skall skydda. Som nämnts är hälso- och sjukvården och socialtjänsten områden som idag är undantagna 14:3 och en sådan intresseavvägning är således inte möjlig för uppgifter om enskilda som förekommer där.⁵³

Man kommer fram till att en sådan lösning inte är lämplig med hänvisning till att innehållet i så generella regler kommer att få avgöras av den utlämnande myndigheten och att det därmed blir svårt att förutse hur bestämmelsen skulle tillämpas i praktiken.

Det tredje förslaget på lösning som diskuterades var möjligheten att tillämpa ett rakt skaderekvisit. Även detta bedömdes som olämpligt då man alltför skulle bedöma uppgifter av känsligare natur som skyddade av sekretessen då skade- och menbedömningen är densamma som vid prövning med omvänt skaderekvisit. Således skulle man även med rakt skaderekvisit komma fram till att det skulle leda till men för den enskilde om uppgifter av känslig natur lämnades ut. Uppgifter av mindre känslig art skulle fortfarande vara möjligt att lämna med hjälp av den enskildes medgivande.

Någon särskild diskussion om ärenden som rör barn, där det kan förekomma situationer då barnet och föräldern har skilda intressen vad gäller andra myndigheters insyn i ärendet, förs inte.

⁵³ Clevesköld, Lundgren och Thunved, *Handläggning inom socialtjänsten*, 2005, sid 269 och SOU 2003:99

6. Praktik – Intervjuer

För att bilda mig en uppfattning om hur anmälningsförfarandet fungerar i praktiken har jag varit i kontakt med tre personer som genom sitt arbete med barn hamnar i situationer där anmälningar aktualiseras. De tre arbetar som barnpsykiater, barnsjukskötare samt som skolläkare.

Alla tre anser att de genom sina respektive kontaktytor har goda möjligheter att upptäcka barn som far illa, och att de också gör det. Samtliga vittnar också om att upptäckt och anmälan dessvärre långt ifrån alltid leder till en förändrad situation för barnet. De menar att det är svårt att känna sig säker på att barnet verkligen får hjälp. Detta, tillsammans med det obehag det innebär att göra en anmälan, menar de kan inverka negativt på den allmänna benägenheten att anmäla.

Att man inte vet om barnen får hjälp anser de beror delvis på att sekretessen hindrar socialtjänsten att ge återkoppling till anmälaren. Men de vittnar alla även om erfarenheter med anmälningar där de kunnat följa fall, och kunnat konstatera att inget gjordes, eller kunde göras, för barnet och familjen. I dessa fall har hjälpen uteblivit antingen på grund av vad de uppfattar som brister i socialtjänstens arbete, eller för att familjen nekat till att ta emot hjälp.

I de förra fallen kan det handla om föräldrar vars uppträdande mot sina barn föranlett anmälan och där sedan socialtjänstens insatser bestått i att föräldern kallats till ett möte. På mötet uppträder föräldern oklanderligt och man har då inte funnit skäl för vidare insatser.

I de senare fallen, där familjer av sagt sig hjälp, ser alla tre ett stort och svårlöst problem. Som de svenska lagarna är utformade (främst socialtjänstlagen i detta sammanhang) bygger socialtjänstens insatser på att familjen är villig att ta emot stöd och hjälp. Säger föräldrarna nej kan man inget göra så länge grund för tvångsvård (LVU) inte föreligger. De kan alla vittna om familjer som reagerat starkt negativt på uppmärksamheten från samhällets sida och värjt sig från all inblandning och därmed nekat barnet den hjälp det kanske hade behövt.

Sammanfattningsvis kan sägas att de tre har olika erfarenheter beroende på deras olika perspektiv utifrån deras respektive arbetsförutsättningar. Likheterna är emellertid fler än olikheterna. Oklara rutiner i anmälningsförfarandet på arbetsplatser, svårigheter i dels samarbetet med socialtjänsten (delvis på grund av sekretessfrågor), och dels beträffande vad som krävs för att man skall bedöma om ett barn far illa på sådant sätt att anmälan skall göras, är alla områden som de tre beskriver som problematiska. Gemensamt för dem är också deras uppfattning om att personliga kontakter med socialsekreterare ofta är en förutsättning för en ”lyckad” anmälan. De har alla mycket positivt att säga om många inom socialtjänsten som gör ett fantastiskt arbete, men alla har dessvärre också erfarenheter av mindre lyckade insatser från socialtjänstens sida.

6.1. Anna Lundh, barnpsykiater

Anna Lundh är specialist i barn- och ungdomspsykiatri. Hennes nuvarande tjänst är som överläkare på BUP-teamet, Sachsska barnsjukhuset, i Stockholm.

Teamet består av flera medarbetare och alla deras patienter är på något sätt knutna till barnmedicinkliniken. Genom regelbundna ronder pågår ett kontinuerligt samarbete kring patienter som förutom sin medicinska problematik även kan vara hjälpta av barnpsykiatrisk bedömning och behandling.

Intervjun med Anna lades upp så att vi hade ett relativt fritt samtal runt de frågor som är aktuella för min uppsats. Jag hade alltså få direkta frågor utan vi pratade runt begreppen och ämnena; anmälan, rutiner för att anmäla, samarbetet med socialtjänst, samverkan, barnperspektiv och sekretess. Redogörelsen av vårt samtal har jag strukturerat så att jag har sorterat in Annas synpunkter och reflektioner under vart och ett av dessa begrepp eller ämnen. Till dessa har jag fogat de exempel på fall och situationer som Anna återgav och som på olika sätt belyser ämnena, dess innebörd och de eventuella svårigheter som i praktiken är förknippade med dessa.

Anmälningar

I sitt arbete som barnpsykiater kommer Anna dagligen i kontakt med barn och ungdomar som på olika sätt har det svårt i tillvaron. En del av dessa barn befinner sig i situationer som gör att Anna och hennes kollegor har anledning att ta kontakt med de sociala myndigheterna för att barnet behöver stöd eller skydd av annan art, eller utöver den vård och behandling som barnpsykiatri (BUP) har att erbjuda. De ställs alltså ofta inför skyldigheten, och de därmed förknippade svårigheterna med, att anmäla till socialtjänsten.

Det första Anna tar upp när vi pratar om anmälningar är frågan om gränsdragningen för när en anmälan ska göras. Vilka barn skall man anmäla, hur illa ska ett barn fara för att socialtjänsten skall kopplas in? Anna menar att man kan hypotetiskt fundera över frågan om inte i stort sett alla de barn som kommer till BUP, har sökt sig dit, eller på annat sätt

hamnat där, i någon mening far illa och att de kanske därmed skulle vara hjälpta av insatser från samhällets sida utöver den vård BUP kan erbjuda.

Allmänt menar Anna att det inom barnpsykiatri finns en något större benägenhet att anmäla jämfört med hur det ser ut inom t ex barnmedicin. Anledningen är främst att det finns ett naturligt samarbete mellan barnpsykiatri och socialtjänsten kring många barn och familjer och att man har vana att samverka. Ytterligare anledning är att skälen till att ett barn blir föremål för vård inom psykiatri oftare har anknytning till de problem som gör att barnet far illa och som aktualiserar anmälan till socialtjänst.

Ett problem med enstaka anmälningar som Anna pekar på är det juridiska ”pådrag” en anmälan innebär. Anna påtalar samtidigt att hon inser att detta problem är svårlöst. Dock kan hon inte låta bli att tänka på de fördelar det skulle medföra om det fanns ett ”mellansteg” innan det blev tal om en formell anmälan. Ett sådant mellansteg kunde ha formen av ett remissförfarande där man kunde remittera barnet till socialtjänsten för att man antog att barnet kunde vara hjälpt av deras insatser utan att detta betydde att barnet far så allvarligt illa att en anmälan i nuvarande betydelse, var aktuell. Då menar Anna att möjligheten till bibehållet förtroende från familjens sida gentemot samhällets vård- och stödinsatser skulle vara större. Som anmälningsförfarandet fungerar idag har Anna erfarenheter av att föräldrar sluter sig när det blir betoning på ”anmälan” och Socialtjänsten informerar högtidligt om att en ”utredning” nu har startats. Då ökar känslan av att inte duga som förälder och misstänksamheten riktas både mot anmälaren och mot Socialtjänsten. Jag återkommer till Annas tankar runt detta nedan, under rubriken *Samverkan*.

Fall 1 Exempel på anmälnings- och samverkansproblematiken

ALL INFORMATION KRING FALLEN ÄR AVIDENTIFIERAD.

Ensamstående mamma med två små barn, 6 månader respektive 1,5 år.

På en gemensam rond med BUP-teamet uttrycker den barnmedicinska personalen oro för familjen.

Det större barnet tillbringar hela sjukhusvistelsen i en spjäsäng på grund av mammans rädsla för bakterier. Detta barn visar tecken på depression och deprivation (ungefär emotionell försummelse). Mamman är uttröttad och påverkas av egna fysiska och

psykiska problem. Under samtal med mamman framkommer att familjen haft stöd i form av hemtjänst men att denna hjälp avslutats för några månader sedan utan någon uppföljning. Insatsen beviljades av barn och familjegruppen i kommunen.

Anna berättar för mamman att hon måste ta kontakt med socialtjänsten för att familjen skall få fortsatt hjälp i hemmet. Mamman är positiv till förslaget. Anna initierar ett möte med en socialsekreterare. Mötet går bra och mamman är fortsatt villig att ta emot hjälp. Socialtjänsten ordnar senare ett andra möte då ytterligare en socialsekreterare är närvarande och denna person inleder mötet med att onödigt skarpt klargöra för mamman att de har tagit emot en anmälan och att de nu skall inleda en utredning. Mamman sluter sig och avvisar alla ansatser av erbjuden hjälp. Utredningen genomförs men socialtjänsten får aldrig möjlighet att träffa mamman igen utan man inhämtar information från omgivningen. Utredningen avslutas utan några förslag till åtgärder då mamman fortsätter att avsäga sig all kontakt med socialtjänsten och familjen blir utan fortsatt hjälp.

Organisation och rutiner i anmälningsförfarandet

Som ett betydande problem ser Anna de ofta tydliga bristerna i rutinerna runt hur en anmälan rent praktiskt går till. Hon menar att på denna punkt borde det vara relativt enkelt att ta fram utförliga handlingsplaner, t.ex. blanketter som punktvis förklarar hur anmälaren går till väga. Lagstiftningen runt anmälningsskyldigheten är så tydlig att det utan större problem borde gå att konkretisera hur en person skall gå till väga praktiskt när han eller hon hamnar i en situation som aktualiserar en anmälan.

Anna ser också ett problem i hur olika avdelningar hanterar och fördelar ansvaret i samband med en anmälan. Ofta är det någon annan än den som uppmärksammat den situation som påkallat en anmälan, som sköter anmälan formellt. Risken finns, menar Anna, att ärendet flyttas bort från den som kom i kontakt med det hjälpbehövande barnet och att ansvaret tunnas ut ju längre från barnet man kommer. Den som beslutar om huruvida en anmälan skall göras har inte själv träffat barnet och tycker kanske inte att omständigheterna verkar vara så allvarliga att en anmälan är motiverad. Den som initierade frågan om anmälan känner då att ansvaret har flyttats till någon annan och att han eller hon därmed kan släppa frågan (trots att denna person faktiskt är den som alltjämt har anmälningsskyldigheten). Resultatet kan då bli att ingen anmälan görs.

Fall 2 Exempel på bristande rutiner

Anna berättar om en läkare som under sin nattjour kommer i kontakt med ett barn vars situation gör att läkaren bedömer det som att en anmälan till socialtjänsten måste göras. Läkaren är dock på väg att avsluta sitt arbetspass och nöjer sig med att göra en anteckning om situationen i journalen. Han skriver att anmälan till socialtjänsten måste göras under morgondagen. Anna menar att något sådant kanske inte hade behövt hända om det t.ex. fanns formulär för anmälningar tillgängliga där man skriver journaler, så att läkaren direkt kunnat fullgöra sin skyldighet utan att först behöva ägna tid åt att ta reda på hur det går till.

(Att läkaren inte är medveten om att det åligger honom att göra anmälan visar förstås också på brister i andra delar av organisationen och handlingsrutinerna runt anmälningar samt i läkarens utbildning.)

Kontakten med socialtjänsten

I sitt arbete har Anna många kontakter med socialtjänsten. Goda kontakter och ett fungerande samarbete är enligt Anna ofta en förutsättning för att insatserna för barnen skall fungera bra. Skillnaden i kvalitet på den vård och hjälp man kan ge ett utsatt barn är stor mellan de fall där man har ett fungerande samarbete och goda personliga kontakter med socialtjänsten och de fall där man inte har det. Om en anmälan leder till faktiska åtgärder beror enligt Anna i alltför många fall på om man har en personlig kontakt med någon på socialkontoret.

Medicinstuderande

Anna ansvarar för undervisning i barnpsykiatri för medicinstuderande under deras termin 10 på läkarlinjen. Hon möter här ca 100 studenter per år och har undervisat i 6 år. Påtagligt bland dessa studenter är den tydliga uppfattningen, för att inte säga övertygelsen, om att socialtjänsten varken kan eller vill hjälpa de barn som anmäls. De är övertygade om att en anmälan till socialtjänsten inte leder någon vart, och att ingen får någon hjälp därifrån. Bland dessa studenter (varav många, ett år senare, kommer att

arbeta ute bland barn och då vara den som har till uppgift att anmäla missförhållanden) finns alltså en omfattande och allvarlig misstro mot socialtjänsten.

När Anna spekulerar runt orsakerna till denna misstro nämner hon två saker. Det ena är att det bakom misstron ligger ett stort mått av okunskap om socialtjänstens arbete. De flesta studenter vet inte hur ansvaret för barn är fördelat, vem som kan, får och skall göra vad. Anna menar att socialtjänsten borde satsa mycket mer på att ”marknadsföra” sin verksamhet, att gå ut och berätta vad de har att erbjuda i form av hjälpinsatser samt informera om hur vården och socialtjänsten kan arbeta tillsammans men också berätta om på vilket sätt, och varför, de ibland har begränsade möjligheter att gå vården till mötes, t.ex. beträffande återkoppling som ju hör ihop med frågor runt sekretess. Socialtjänstens insatser bygger ju också på frivillighet och motivation från den aktuella familjen. Återkoppling är fullt möjligt till anmälaren om det finns samtycke hos familjen.

För det andra menar Anna att det dessvärre finns exempel på fall där socialtjänstens hantering av ärenden har varit bristfällig, och att det då naturligtvis finns personer inom vården som kan vittna om detta och berätta om sina erfarenheter för, t ex, blivande läkare. Anna efterlyser större och tidigare inslag av studier om socialtjänsten på läkarlinjen (och på alla andra utbildningar inom områden där man efter examen förväntas samarbeta med de sociala myndigheterna). Den inställning Anna möter hos studenter idag är att ”de från socialtjänsten vill inte berätta någonting för oss om vad de gör”.

Samverkan

Anna kan inte säga att det *inte* förekommer ansträngningar att samverka från socialtjänstens sida, men hon kan inte heller säga att det i de flesta fall är särskilt tydligt att det ligger inom socialtjänstens lagstadgade skyldigheter att verka aktivt för samverkan. Det varierar hur mycket intresse socialtjänsten visar för att ta till vara det förtroende hos barnet och familjen, och den insikt om barnets situation, som BUP har byggt upp när socialtjänsten kopplas in genom en anmälan. De tillfällen där BUP och socialtjänsten har ett bra samarbete bygger ofta på prestigelösa möten där man tillsammans kompletterar varandras kunskapsområden och har barnet i fokus.

Frustrationen över tillfällen där samarbetet inte fungerar så bra kan ha negativ inverkan på anmälningsbenägenheten. Ofta finns en initial ovilja hos barnet och eller föräldrarna

att ta emot all form av hjälp. Genom att gå varsamt fram byggs långsamt ett förtroende upp mellan patient, anhöriga och vårdgivare. Denna kontakt blir då en viktig komponent i det fortsatta arbetet med att få familjen att vara villig att ta emot den vård och den hjälp som finns att få, både inom psykiatri och från socialtjänstens sida. För båda dessa instanser är frivilligheten en förutsättning för att nå familjen med vård och stöd och sluter sig familjen har man ingen möjlighet att hjälpa dem. (Om inte skäl finns för tvångsinsatser enligt LVU vilket man så långt det är möjligt vill undvika och för vilket det ställs höga krav i form av att särskilda kriterier måste vara uppfyllda om att det finns en allvarlig risk för att den unges hälsa tar skada).⁵⁴

Enligt Anna finns risk att man överväger att låta bli att anmäla mindre allvarliga fall (men som egentligen faller inom anmälningsskyldigheten) för att man känner att socialtjänstens mottagande av anmälan (som nämnts ovan) kan leda till att familjen motsätter sig fortsatt vård. Anna säger att det i vissa fall finns en påtaglig okänslighet hos socialtjänsten när de ibland ”störtar in” och meddelar att ”nu har vi fått en anmälan och nu tar vi över” utan att måna om det som BUP byggt upp med familjen. Har man erfarenhet från sådana situationer finns risken att man drar sig för att koppla in socialtjänsten fast man vet att man egentligen borde.

Fall 3 Exempel på brister i samverkan

Anna har exempel på fall där nätverksmöte har hållits med familjen, vården och de sociala myndigheterna, familjen varit positiv till fortsatta möten, och Anna legat på socialtjänsten om när nästa möte skall bli, men där hon trots detta inte hört av dem någon mer gång. Här har det alltså inte handlat om sekretesshinder då samtycke från familjen funnits.

Barnperspektiv

När Anna får frågan om hon i sitt arbete stöter på tecken på att personer som jobbar med utsatta barn arbetar utifrån ett uttalat barnperspektiv svarar hon att hon uppfattat det som att trenden snarare går mot ett mer uttalat familjeperspektiv, där det betonas att nätverk är den viktigaste komponenten för lyckad vård. Därmed inte sagt att detta inte skulle vara

⁵⁴Se ovan, avsnitt 2.2.1

till barnets bästa i många fall. Men något uttalat fokus på barnets bästa kan inte Anna säga förekommer. Många av de fall och exempel på misslyckat samarbete eller bristfälliga insatser från socialtjänstens sida som Anna ger, visar tydligt att man här saknar ett barnperspektiv.

Fall 4 Exempel på brist på barnperspektiv

Segdragen vårdnadstvist.

Båda föräldrarna saboterar umgänget med barnet för den andra föräldern. Föräldrarna bor i olika kommuner och socialtjänsten på båda ställen är engagerade i fallet. Respektive handläggare har tagit ställning för den förälder som tillhör respektive kontor. Barnet far oerhört illa och slits mellan föräldrarna. Anna ligger på båda kontoren för att fokusera på barnet och tillgodose skydd. Båda kontoren hänvisar till det andra och hävdar att ärendet skall handläggas av det andra kontoret. Ingenstans tas frågan upp om vad som är till barnets bästa. Enligt Anna är båda föräldrarna uppenbart olämpliga, och fråga om placering av barnet i neutral miljö borde ha tagits upp i ett tidigt skede. Anmälan görs till länsstyrelsen där socialtjänstens agerande kritiseras. Länsstyrelsen stöder kritiken men det resulterar ändå inte i någon åtgärd.

Det som är uppenbart är att bägge föräldrarna har var sin advokat som ombud men barnet saknar helt en egen företrädare. Som behandlande läkare är Anna hänvisad till föräldrarna som i sin tur är upptagna av konflikten med den andre föräldern. Ingen vuxen med mandat att bestämma har barnet i första rummet. Socialtjänsten borde se till att barnet får egen representation i såväl de juridiska förhandlingarna som när det gäller eventuella behandlingsåtgärder.

6.2. Mikael Löfstedt, barnläkare skolhälsovården

Mikael arbetar för Nacka kommuns skolhälsovård - Team Stöd & hälsa – där skolhälsovården innefattar skolsköterskor och skolläkare. Dessa två kompetenser måste enligt lag finnas i skolan. Teamet har dessutom psykologer, kuratorer, talpedagoger och motorikpedagoger, som rektorerna (skolans verksamhetschefer) erbjuds köpa in. Verksamheten täcker ett område som omfattar drygt 10 000 elever i årskurserna 1-9, samt gymnasiet.

Mikael är biträdande skolöverläkare och dubbelspecialistläkare inom barn- och ungdomsmedicin och numera även inom skolhälsovård.

Mikael arbetar också som barnläkare för ett BVC med drygt 200 barn, från nyfödda upp till fem år.

Intervjun lades upp på liknande vis som med Anna Lundh ovan, dvs. ett relativt fritt samtal runt anmälningssproblematiken så som den ser ut utifrån Mikael's perspektiv i skolan och skolhälsovården.

Skolhälsovårdens möjligheter

Som läkare inom skolhälsovården och BVC kommer Mikael i kontakt med ett stort antal barn och ungdomar, i åldersspannet från nyfödda upp till 18-19-åringar i gymnasiet.

Skolhälsovården och BVC kommer i och med en del obligatoriska inslag (vaccinationer och hälsokontroller) i kontakt med nära nog samtliga barn i sina respektive upptagningsområden. Det är främst skolsköterskan som träffar barnen regelbundet. Vid 6-årskontrollen träffar barnen också skolläkaren. Därutöver träffar Mikael barnen när de söker honom under mottagningstiderna. Sammantaget innebär detta enligt Mikael goda möjligheter för skolhälsovården att nå många av de barn som har sådan problematik att deras situation bör anmälas till socialtjänsten.

Mikael tror att man inom skolhälsovården har särskilt goda möjligheter att fånga upp dessa barn. Han beskriver skolhälsovården som en mjuk och neutral kontaktyta. Att gå till skolsystemen är inte laddat, man vågar ha kontakt med dem, till skillnad mot många andra vuxna i barns tillvaro.

Frivillighet – begränsade möjligheter för socialtjänsten

Mikael menar att det förvisso kan vara svårt att upptäcka att ett barn far illa, men att det är nog så svårt att därefter också se till att barnet verkligen får hjälp. Inte minst kan det vara svårt att förmå vårdnadshavaren att ställa sig positiv till inblandning och ta emot hjälpen.

Vi återkommer flera gånger till detta med frivilligheten, att det för merparten av socialtjänstens insatser krävs att föräldrarna är villiga att ta emot hjälp. Mikael menar att det i föräldragruppen även ingår personer med egen problematik i form av missbruk, social utsatthet, psykisk obalans osv. Det läggs ett stort ansvar på föräldrar att ta ställning i viktiga frågor som rör dess barn. Alla föräldrar förmår inte leva upp till ansvaret att alltid fatta rationella beslut, som är till barnets bästa.

I och med att socialtjänsten inte når fram till barnet om föräldern motsätter sig inblandning menar Mikael att det för en del av dem som skall anmäla ibland kan vara svårt att tro att en anmälan leder till någon förändring. Om man som anmälare känner att de föräldrar man har med att göra inte kommer att vara samarbetsvilliga, är det lätt att se utsikterna att hjälpa barnet som hopplösa.

Mikael själv är väl insatt i den skyldighet som åligger honom när han möter barn som han misstänker far illa. Han upplever dock att denna insikt inte är lika självklar bland det stora flertalet som har samma skyldighet, t.ex. personal inom förskolan och skolan. Han anser också att medvetenheten kunde ha varit större även inom skolhälsovården.

Mikael möter ofta uppfattningen att det inte är någon idé att kontakta socialtjänsten eftersom de ändå inte gör någonting. Mikael tror inte att det beror på att socialsekreterarna inte skulle vara effektiva i sitt arbete, utan på att de är så begränsade i sina möjligheter, just på grund av att de ofta är beroende av att föräldrarna samtycker till den föreslagna hjälpen. Mikaelns erfarenhet är att det inte är ovanligt att föräldrar till barn som befaras fara illa, motsäger sig insatser från socialtjänsten.

Återkoppling – svåra frågor lämnas obesvarade

Mikael tar upp fler faktorer som påverkar benägenheten att anmäla, och som knyter an till det som sagts i avsnittet ovan om frivilligheten. Den som anmäler och därigenom tar på sig ett stort mått av obehag behöver tro på att anmälan leder till något bättre för det

utsatta barnet. Här ser Mikael att det många gånger brister. Många som har anmält har inte kunnat se att någon förändring har skett, eller upplevt att problemen till och med trappats upp. Men här är det inte kraftlösheten i socialtjänstens insatser som upplevs som det avgörande problemet, utan frånvaron av återkoppling. Mikael menar att alla de insatser som faktiskt görs inte gärna kan ge direkta och synliga resultat, så att läraren på så sätt kan veta att något sker. Men han är inte förvånad över att den som har anmält utan att få respons, tolkar avsaknaden av synliga förändringar som att anmälan inte ledde till aktiva åtgärder från socialtjänstens sida. Han undrar hur en lärare som gjort en anmälan ska veta hur han eller hon skall göra därefter. Ska läraren med jämna mellanrum göra en ny anmälan om situationen är oförändrad eller kan man räkna med att socialtjänsten är inkopplad efter första anmälan? Frågor som denna lämnas lärarna ensamma med, utan att socialtjänsten syns till eller hör av sig.

För ett antal år sedan kom socialtjänsten ut till skolan och satt ner och pratade om situationen efter en anmälan. Det händer sällan nu för tiden säger Mikael. Han menar att det inte är så enkelt för lärare att alltid göra vad de borde. Läraren skall fortsätta möta eleven och dess föräldrar. Är man inte helt säker på att läget är väldigt allvarligt är det lätt att tänka att man med en anmälan stöter sig med familjen, som kanske i värsta fall flyttar. Mikael menar att det är vanligt att lärare gör en egen barnets bästa-bedömning av situationen. Man kallar in föräldrarna till samtal för att skapa sig en uppfattning om barnets situation. Ofta kommer man fram till att det är bättre att avstå anmälan för att inte äventyra relationen med eleven och familjen. Då kan läraren i alla fall vara ett stöd, och samtidigt hålla eleven under viss uppsikt.

Att man resonerar så tror Mikael beror på en blandning av att man är rädd för problem för egen del, och att man misstror socialtjänstens möjligheter att påverka situationen. Till detta hör också, enligt Mikael, att skolpersonal många gånger saknar tillräcklig kunskap om vad anmälningsplikten innebär.

Men när någon trots allt anmäler är ju ordningen sådan att socialtjänsten tar över när anmälan är gjord. Mikael beskriver det hopplösa läge som han menar är fullt tänkbart, och till och med vanligt, att läraren tänker att nu har någon hand om situationen så nu är mitt ansvar över, men där socialtjänsten efter en kontakt med familjen inte funnit skäl att inleda utredning varpå de avslutar ärendet. Läraren, som inte vet att socialtjänsten är

bortkopplad, ser att situationen inte förändras eller att problemen trappas upp, men tänker inte på att anmäla igen när nu socialtjänsten, enligt vad läraren med visst fog tror, redan är inkopplade.

Som Mikael tolkar anmälningsskyldigheten skall man göra en ny anmälan så snart något nytt framkommer som förstärker misstanken om att ett barn far illa. Mikael menar att lärare och andra anmälningsskyldiga borde ges bättre information om vad som gäller i detta avseende.

Rutiner för anmälan inom skolan

Lärarna sköter inte anmälningarna själva på de skolor där Mikael arbetar. Rektorn tar hand om dessa. Ärenden som eventuellt kan bli föremål för anmälan tas upp i Elevvårdsteam (EVT). (Mikael påpekar att i akuta ärenden görs naturligtvis akutanmälan till socialtjänsten.)

EVT fungerar som regelbundna möten som skolan ansvarar för att kalla till. Skolhälsovården sitter med i dessa, liksom specialpedagoger. Om skolpsykolog och kurator finns på skolan är även dessa med vid mötena. Mötena leds av rektor. Skolpersonal kan anmäla ärenden till dessa möten och de bjuds då in till aktuellt möte. Även socialtjänsten kan bjudas in. På mötena diskuteras inte bara anmälningsärenden, utan alla slags ärenden som rör skolan tas upp, såsom skolk och mobbing.

När ett anmälningsärende diskuteras i gruppen får den personal som vill ha hjälp återkoppling från den expertis som deltar. Rektor ansvarar för beslut som fattas i detta forum. Vårdnadshavare kan bjudas in till efterföljande möte där endast de närmast inblandade deltar. Här kan beslut fattas om t.ex. åtgärdsprogram.

Skolan (rektorn och lärarna) och skolhälsovården lyder under olika sekretess, dvs. informationsbarriärer, vilket kan försvåra samarbetet och därmed framgången i anmälningsärenden. Ambitionen är att vårdnadshavarna skall informeras. I bästa fall ställer de sig positiva till kontakten med socialtjänsten vilket löser sekretessproblematiken.

I sämre fall kan en av de inblandade instanserna ha tillgång till information som vårdnadshavarna inte vill släppa vidare. De kan t.ex. vägra låta rekvirera BVC-journal. BVC-journal tillhör Landstinget och skolhälsovårdsjournal tillhör kommunen, om det är

en kommunal skola. Är det en privat skola tillhör journalen den skolan. De olika instanserna har utan förälders samtycke ingen tillgång till varandras journaler.

Vissa fall anmäls direkt av skolsköterskorna till socialtjänsten och i enstaka fall är Mikael med som anmälare. Skolsköterskorna är stationerade på en eller ett fåtal skolhälsovårdsmottagningar medan skolläkaren arbetar mer på konsultbasis med mindre tid per skola. Detta gör att skolsköterskan har en mer regelbunden kontakt med eleverna och skolpersonalen. Hon har därför oftast mer information och är mer insatt i ärenden, än skolläkaren, vilket gör att hon blir den som slussar informationen vidare.

Enligt Mikael är startsträckan för anmälningar längre i skolan än vad han upplever i vården. Många av dem som arbetar i skolan vet inte när man skall anmäla eller hur man går till väga. En del av dem han möter som gjort en anmälan beskriver hela processen som så besvärlig att de menar att de inte skulle göra om det, om de hamnade i en liknande situation igen.

Mikael menar att det inom skolan och skolhälsovården finns mycket att göra för att förbättra förutsättningarna för att anmälningar kommer till stånd i större utsträckning.

Lärarnas utsatta position som anmälare

Mikaels erfarenhet är att lärare sällan själva anmäler. De tar i stället upp ärendet i Elevvårdsteamet, och rektor gör sedan den formella anmälan.

Mikael menar att man som lärare, förutom de problem man delar med alla som har anmälningsskyldighet, också är extra utsatt i en anmälningssituation. Till skillnad från personal inom sjukvården som träffar en patient tillfälligt har läraren ett långt perspektiv i sina relationer till eleverna och dess föräldrar. Lärarens roll i skolan ligger också närmare privatlivet än för många andra yrkesroller. Man kommer barnen nära och bor kanske i samma område. Om anmälan lett till en obehaglig situation med aggressivitet och hotfullhet från föräldrarnas sida är det svårt för anmälaren att värja sig.

Mikael menar att det är på grund av lärarnas utsatthet som man i skolan har upprättat ett system för anmälningsproceduren där rektor gör den formella anmälan. Enligt Mikael är

systemet välfungerande även om man kan se en fara i att informationen på detta sätt måste gå i flera led.

Tänkbara lösningar

Mikael kan inte se riktigt hur dessa problem kan lösas men pekar på några tänkbara vägar till en något förbättrad situation. Vi pratar om Anna Lundhs tankar om ett slags remissförfarande runt anmälningar och även Mikael är positiv till en sådan tanke. Remissförfarandet, så som det fungerar i vården, innebär ett skriftligt förfarande där den som utfärdar remissen är ansvarig för patienten fram tills att patienten träffar den som remissen skickats till. Bekräftelse på att remiss mottagits skickas till den som utfärdat remissen. Är det väntetid (kan handla om många månader) står detta i bekräftelsen. Under tiden finns ansvaret kvar hos den första läkaren.

Mikael menar, att med ett sådant formaliserat skriftligt förfarande mellan anmälare och socialtjänst skulle mycket av återkopplingsproblematiken vara löst.

Det skulle krävas väldigt lite information i ett sådant remissvar för att ge anmälaren acceptabel återkoppling. Det kunde räcka med att det innehöll en bekräftelse på att anmälan tagits emot, samt uppgift om vem som är ansvarig handläggare. Mikael menar att då detta inte stöter på några sekretessproblem kunde detta vara myndighetspraxis i anmälningsärenden.

Boten i övrigt, tror Mikael, måste vara att arbeta mer för samverkan, inte minst för att återskapa förtroendet för socialtjänsten. Ett led i strävan mot bättre samverkan kunde bestå i att socialtjänsten rutinmässigt tillfrågade vårdnadshavarna om de tillåter återkoppling till anmälaren.

Socialtjänsten hade också kunnat påverka anmälningsbenägenheten genom att arbeta mer för att uppmuntra och stödja dem som förväntas anmäla. Framför allt borde de informera mer om hur anmälan skall gå till, om vilka skyldigheter som åvilar anmälaren och vad som åligger socialtjänsten. De skulle allmänt behöva göra sig mer synliga.

Från skolans sida behövs enligt Mikael stora insatser för att ta fram fungerande rutiner för hur man gör när man anmäler och hur den som gör en anmälan kan få stöd och hjälp i en

svår situation. Det händer att vårdnadshavare kommer med en motanmälan. Situationen för den som anmäler kan bli svår att hantera. Någon slags vägledning/handledning där man backar upp anmälan och följderna av denna borde finnas med i rutinerna på arbetsplatserna.

Mikael påpekar dock att ordningen bör vara sådan att det är tydligt att anmälan alltid skall göras vid påtaglig misstanke. Här ser han en fördel med ett relativt fyrkantigt förfarande för att inte någon skall vaggas in i tron att själva frågan om huruvida man skall anmäla är förhandlingsbar. Stödet till anmälaren bör gå ut på att anmälan skall komma till stånd, och därefter i att anmälaren inte lämnas ensam med det som kommer sedan.

Som ett led i att förbättra rutinerna påtalar Mikael att man i Elevvårdsteamen borde vara bättre uppdaterade på vad som gäller i anmälningsfrågor. Det är i första hand hit skolpersonal vänder sig med ärenden och frågor som rör anmälningar. Därför är detta ett lämpligt forum för skolan att sprida kunskap om anmälningar och de regelverk som berörs, till lärare och annan berörd personal inom skolan och skolhälsovården.

6.3. Björn Tingberg, sjukskötare, samordnare Mio-gruppen

Björn Tingberg arbetar sedan 1992 som sjukskötare, och sedan 1998 på Astrid Lindgrens barnsjukhus (Karolinska Universitetssjukhuset, KS) i Solna och är också samordnare av Mio-gruppen (Gruppen mot Misshandel och Omsorgssvikt) som startades på KS 1999.

Både i sitt arbete som barnsjukskötare och genom sitt arbete och engagemang i Mio-gruppen kommer Björn i kontakt med personer som står inför att göra en anmälan eller som har varit med om att göra det. Han är således väl förtrogen med de svårigheter som omgärdar detta ämne.

Upplägget för intervjun var detsamma som med de två föregående intervjuerna, med ett relativt fritt samtal runt anmälningsförfarandet och de problem och orsaker till dessa, som Björn ser, utifrån sitt perspektiv i arbetet på barnkliniken och genom Mio-gruppen.

Om Mio-gruppen

Mio-gruppen är ett nätverk som består av 14 personer (läkare med olika inriktningar t.ex. kirurg, psykiater, neurolog, annan sjukvårdspersonal och rättsmedicinare). Gruppen uppstod på initiativ av bland andra Olof Flodmark, verksamhetschef på Neuroradiologen, sedan man varit med om några fall av misstänkt barnmisshandel som inte skötts på ett bra sätt. Man insåg att det saknades fungerande rutiner för dessa speciella och krävande fall. Gruppen drivs i huvudsak på frivillig basis. (En halvtidstjänst är finansierad från sjukhuset.)

Utgångspunkten för gruppens arbete är hur man på bästa sätt kan ta hand om barnen när man misstänker att de utsatts för misshandel eller annan omsorgssvikt. De träffas ungefär en gång i månaden då de går igenom aktuella (avidentifierade) fall och diskuterar hur rutinerna fungerat i dessa fall.

Avsikten med gruppens arbete är att utgöra en referens- och stödgrupp som den personal som möter barnet kan vända sig till och få hjälp med kunskap och personligt stöd. De kan också erbjuda hjälp med hur man praktiskt går till väga när man kontakter socialtjänsten

för en anmälan. Genom beskrivningar av hur anmälningsskyldigheten fungerar, och vad den har för syfte och mål, hoppas man kunna underlätta anmälningsförfarandet.

Mio-gruppen har tagit fram ett vårdprogram för personal inom hälso- och sjukvården, med rutiner för att upptäcka, dokumentera och agera i fall av barnmisshandel och omsorgssvikt för barn. De har också en omfattande föreläsnings- och utbildningsverksamhet i vilken Björn är mycket aktiv som föreläsare.⁵⁵ Dessa insatser förekommer i stor utsträckning även utanför sjukhuset, t.ex. hos polisen, socialtjänsten, MVC, BVC och i skolan.

Rutiner för anmälan

Enligt Björn är det vanligt inom vården att ansvarig läkare på respektive avdelning sköter anmälan. Om läkaren inte är den som gjort observationen, och efter beskrivning av situationen inte tycker att skäl för anmälan finns, har den som gjort observationen kvar sin anmälningsskyldighet, om han eller hon trots allt befarar att det rör sig om ett barn som far illa.

Enligt Björn, som mött många i denna situation, är det lätt att känna sig ensam och utsatt i ett sådant läge. Man ska stå där med sin fotoförsedda namnbricka och möta föräldrar som många gånger tar emot beskedet om anmälan med upprördhet och inte sällan aggressivitet och hotfulla uttalanden. Har man varit med om det, menar Björn, är risken stor att man nästa gång hellre anammar sin chefs uppfattning och låter bli att anmäla.

Häri ser Björn en fara för anmälningsbenägenheten. Genom att frågan om anmälan flyttas till ”näste man”, en annan än den som upplevde den aktuella situationen, hamnar den längre bort från barnet. Björn tror att man hade kunnat komma åt delar av det problemet med intensiv utbildning och diskussioner om rutiner och personligt ansvar.

Han tänker sig också att många sådana fall hade kunnat undvikas om arbetsplatserna var organiserade så att t.ex. ansvarig chef alltid tog hand om anmälningarna. Detta

⁵⁵ Apropos, BRÅ:s facktidskrift, nr 1/2004 Artikel av Annette Wallqvist, *Nya rutiner har lett till fler upptäckta fall*

oavsett om denne själv tyckte att fog fanns. Om en anställd ansåg att grund för anmälan fanns skulle en ansvarig vara skyldig att göra anmälan.

Dock tror inte Björn att något sådant skulle kunna införas generellt. På de flesta håll är arbetsbördan redan stor och i det läget vill man inte lägga ännu mer administration på cheferna. Dessutom ser Björn en tänkbar risk för fördröjningar av känsliga och brådskande ärenden, med en sådan arbetsfördelning.

Anmälan – olycklig terminologi

Björn har inför vårt samtal läst intervjun med Anna Lundh. Han känner igen beskrivningen av hur föräldrar backar tillbaka inför den laddning som ordet "anmälan" innebär. Han önskar att man kunde se över terminologin som omger anmälningsförfarandet och som många gånger är så negativt laddad. När de insatser som står till buds från samhällets sida ofta är beroende av familjens samtycke, kan man tycka att anmälningsförfarandet kunde vara anpassat till de begränsningar detta innebär.

Att man upptäcker ett barn som far illa, innebär ofta att man uppmärksammar en familj som behöver hjälp. Beskedet om att man valt att göra en anmälan väcker ofta starka känslor hos de inblandade och risken är stor att de värjer sig. Även om föräldrarna har brustit i sin omsorg om barnet eller till och med misshandlat barnet, borde man vara mån om att vinna familjens förtroende. Även när brott begåtts och insatser är möjliga utan föräldrarnas samtycke är det viktigt att förmedla att det man i första hand vill, är att hjälpa barnet.

Björn menar att även de föräldrar som utsatt sitt barn för hemska saker, någonstans vet vad de har gjort och att det är fel, och vill ha hjälp med sin situation. Hur klandervärda de än ter sig, är det oftast genom dem, och genom att se deras problematik, som man bäst når fram till barnets problem, och en eventuell lösning. Enligt Björn är det inte ovanligt med familjer som flyttar när de blir föremål för socialtjänstens intresse.

Björn håller med Anna Lundh om att det olyckligt att det är så svårt att få till informella kontakter med socialtjänsten, att det alltid är en anmälan och inget annat när man kontaktar socialtjänsten om ett barn. Hade man kunnat förmedla en kontakt mellan en familj och socialtjänsten utan att det blir en anmälan tror Björn att man i en del fall lättare

hade vunnit familjens förtroende och därmed haft större möjligheter att nå fram till barnet.

Å andra sidan kan han se en fara i en sådan ”lättvariant” av anmälan. De flesta som stod inför att anmäla skulle hellre välja en sådan mindre drastisk väg, med risken att även mer allvarliga och brådskande ärenden skulle hanteras som icke akuta.

Sekretess och återkoppling

Björn ser bristen på återkoppling från socialtjänst till anmälare som ett av de största hindren när det gäller att komma till rätta med problemen med uteblivna anmälningar. Han menar att det är lätt att den som inget får veta tolkar det som att ingenting händer. Att det finns en viss misstro inom vården gentemot socialtjänstens arbete, gör enligt Björn inte saken lättare.

Björn menar att frustrationen att se barn komma till akuten eller till avdelningarna, om och om igen, trots anmälan, skapar en känsla av att det är onödigt att göra anmälningar. Å andra sidan menar han, är det kanske just flera anmälningar som behövs i ett enskilt fall för att något till slut ska hända.

Enligt Björn hade socialtjänsten kunnat göra mer i återkopplingshänseende för att underlätta anmälningsförfarandet, utan att något sekretessbelagt äventyras. Om de t.ex. regelmässigt tog kontakt med den som gör en anmälan och såg till att få så mycket information som möjligt från denne, skulle den som anmäler åtminstone veta att anmälan tas emot och att den tas på allvar. Så är det enligt Björn inte idag. Det hör enligt honom till undantagen att en anmälare över huvud taget hör något mer om fallet. Även den som aktivt söker information, kan ha svårt att få veta något mer än det faktum att anmälan tagits emot.

Björn påtalar att det sannolikt till viss del har att göra med knappa resurser, stor arbetsbörda och svåra arbetsuppgifter, men att avsaknaden av återkoppling inte desto mindre har negativ inverkan på anmälningsbenägenheten, och att det är allvarligt.

Socialtjänstens insatser

I flera av de fall där man trots allt har fått veta något om fortsättningen, berättar Björn, har det varit att nästan ingenting hände.

Han beskriver två anmälningssfall. I det första hade ett barn skallfrakturer och det var tveksamt om de kunnat uppstå på det sätt som föräldrarna påstod. Tveksamheterna förstärktes också av att föräldrarna dröjt med att söka vård för barnet. Fallet anmälades och samverkansmöte hölls. Då man inte säkert kunde utesluta att föräldrarna talade sanning, såg man ingen anledning att gå vidare i fallet. Inget hembesök gjordes. Enligt Björns uppfattning är det oförståeligt hur man i ett sådant fall kan avstå från att närmare undersöka barnets hemförhållanden.

I ett annat fall hade en pappa uppträtt aggressivt och hotat såväl personal som sitt barn och sin fru/mamman till barnet. Alla var rädda och upplevde starkt obehag. Efter anmälan kallade socialtjänsten pappan till ett möte. Han uppförde sig väl på detta och man såg ingen anledning att utreda vidare.

Björn uttrycker en liknande frustration som den Mikael Löfstedts beskrev, över att föräldrar så lätt kan avsäga sig hjälp å sina barns vägnar. Att socialtjänstens möjligheter att hjälpa barnet ofta begränsas av de vuxnas ovilja att låta samhället lägga sig i. Ett milt men bestämt tvång i glappet mellan vad som kan uppnås med frivillighet, och LVU, skulle enligt Björn verkligen behövas.

Han menar vidare att man kan uppleva att sekretessreglerna ibland fungerar mot sitt syfte, att skydda barnets integritet, och i stället skyddar olämpliga föräldrar som kan fortsätta sin ljusskygga behandling av sina barn, och att lagen därmed hindrar samhället från att nå fram till utsatta barn. Han frågar sig var barnperspektivet finns här.

Samverkan

Att socialtjänsten har en skyldighet att samverka med andra myndigheter är enligt Björn något som i en stor del av fallen inte märks. Björn kan intyga att det är som Anna Lundh säger, att framgång i fråga om återkoppling och samverkan i ett enskilt fall, ofta är avhängig om man har en personlig relation med en socialsekreterare i den aktuella kommunen.

Björn nämner familjecentraler som exempel på arbete mellan myndigheter där samverkan får större utrymme och fungerar bättre. På en familjecentral finns BVC, MVC och socialtjänst samlad på samma ställe. För Björn är det uppenbart att personer som känner varandra och känner samma familjer, har bättre samarbete och kan arbeta tydligare mot samma mål. Han medger att det kanske inte är optimalt om man tycker att sekretess alltid ska hållas strikt, men att ett sådant arbetssätt, i hans ögon, har ett tydligare barnperspektiv.

7. Sammanfattning och diskussion

Frågan om barnperspektiv i anmälningsförfarandet berör flera områden. Att många fall där barn far illa inte anmäls till socialtjänsten tycks bero på ett flertal faktorer som alla kan sättas i relation till barnperspektivet på ett eller annat sätt.

Det kan handla om att barnperspektiv helt saknas. Det kan handla om att man feltolkar hur ett barnperspektiv/barnets bästa skall tillämpas. Det kan också handla om att barnperspektivet får vika till förmån för andra intressen, medvetet eller omedvetet, då barnets bästa hamnar i bakgrunden. Det vanligaste i de senare fallen torde vara att vårdnadshavarens intresse tillåts gå före barnets.

Nedan sammanfattas och diskuteras olika faktorer som på olika sätt påverkar anmälningssituationen och som i sin tur har konsekvenser för barnperspektivet.

7.1. Sekretess och samverkan

Sekretess omgärdar uppgifter om enskildas personliga förhållanden. Den enskilde själv förfogar över sekretessen och kan således avgöra om han eller hon vill låta någon annan ta del av uppgifter som rör honom eller henne. Vårdnadshavaren avgör dessa frågor i sitt barns ställe. I grunden är denna ordning fullt förenligt med ett barnperspektiv. Att vårdnadshavaren bestämmer i frågor som rör barnet bygger på att föräldern anses vara den som bäst ser till barnets bästa. I ärenden som rör barn som far illa är denna ordning ofta rubbad. Barnet har i dessa fall ingen som ser till dess intresse.

Alla instanser som uttalat sig i olika barnutredningar tycks vara överens om att god samverkan är av största vikt för lyckad hjälp till ett utsatt barn och dess familj. Lika tydlig är uppfattningen om att samtycke från vårdnadshavare till att uppgifter lämnas mellan myndigheter är en förutsättning för att samverkan skall fungera. Frågan om sekretessen avgör myndigheternas möjligheter till samverkan och därmed vilken hjälp

som kan erbjudas. Samtycke till uppgiftslämnande blir en förutsättning för att barnet skall kunna erbjudas stöd, om inte tvångsåtgärder är aktuella.

Insikten om att föräldern har möjlighet att säga nej till uppgiftslämnande och därmed drastiskt försämra möjligheterna för myndigheterna att få en helhetssyn och utifrån det samordna sina insatser, eller erbjuda insatser över huvud taget, är tydligt i förarbeten och doktrin. Ändå förs inga diskussioner om rimligheten i att så sker. Det har nämnts att här finns en intressekonflikt mellan barnet och vårdnadshavaren, men någon diskussion om hur detta är förenligt med ett barnperspektiv, förs inte.

Inte heller när man i arbetet med den nya sekretesslagen diskuterar problemet med sekretess och samverkan, tar man upp frågan om eventuella intressekonflikter mellan barn och föräldrar.

7.2. Sekretess och återkoppling

Som framkom ovan finns inget uttalat barnperspektiv i utformningen eller tolkningen av sekretesslagen i situationer där barn misstänks fara illa. Föräldern är den som avgör hanteringen av uppgifter i ärendet. Detta gäller även om ärendet handlar om att föräldern misstänks för brott gentemot barnet. Socialtjänsten kan efterfråga familjens samtycke till att anmälaren tillåts följa ärendets fortsatta handläggning. Om föräldern säger nej görs ingen prövning av frågan om anmälares insyn i fallet skulle innebära men för barnet, eller om det rent av kunnat vara i barnets intresse att anmälaren kunde följa ärendet.

Sekretess kan i sig inte sägas hindra anmälningar. Dock kan sekretessens omfattning i barnärenden vara sådan att den som gör en anmälan, inte utan familjens samtycke, kan få någon vetskap om fallets fortsatta gång. Att inte veta vad man har satt igång upplevs ofta med olust. Ovissheten kan också leda till att den som anmält får uppfattningen att ingenting händer, att socialtjänsten inte agerade.

Man skulle kunna säga att med mer insyn och bättre återkoppling hade många blivit mer benägna att anmäla. Dock är det alltför långsökt att hävda att det vore till varje enskilt barns bästa att anmälaren alltid hölls informerad om ärendet. På ett generellt plan kan nog hävdas att återkoppling är till alla barns bästa om det allmänt leder till ökad

anmälningsfrekvens. Här får man dock acceptera att anmälaren inte alltid kan anses vara behörig i ärendets fortsatta gång, såvida inte familjen ger sitt samtycke.

Mycket tyder dock på att socialtjänsten kunnat göra betydligt mer inom befintlig sekretesslagstiftning för att ge viss återkoppling. Inget hindrar att socialtjänsten återkommer till anmälaren med bekräftelse på att anmälan tagits emot samt lämnar namnet på den som handlägger ärendet.

Man kan dessutom tycka att med hänsyn tagen endast till barnet, borde socialtjänsten alltid försäkra sig om att man har fått in alla uppgifter som kan vara av intresse i ärendets fortsatta hantering.

Socialtjänsten får i sitt syfte att ta in information lämna nödvändiga uppgifter till anmälaren för att denna skall kunna förstå vilken information som kan ha betydelse. Ett sådant förfarande skulle utan tvekan vara till varje enskilt barns bästa. På köpet skulle anmälaren få ett inte obetydligt mått av återkoppling. Att lagen inte kan ge utrymme för anmälares behov och intressen är självklart. Men en rutinmässig informationskontakt mellan socialtjänst och anmälare skulle, utan att man tänjer på tolkningen av lagen, vara till barnets bästa. Någon konflikt mellan barnets intressen och anmälares personliga behov av bekräftelse skulle inte behöva uppkomma.

Frågan är dock om det inte i vissa situationer (där föräldrarna motsätter sig insyn) borde anses vara till barnets bästa att anmälaren hölls underrättad om ärendet. Se t.ex. intervjun med skolläkaren Mikael Löfstedt som berättade om att lärare efter anmälan kan tro att en utredning om barnet pågår fast så inte är fallet. Det är svårt att se hur man ser till barnets bästa i sådana fall.

En öppning för intresseavvägningar i SekrL för dessa fall hade kunnat resultera i att värdet av insynen ibland ansågs väga tyngre än skadan (för barnet) av att uppgifter lämnades ut.

7.3. Rutiner – Stöd

Många arbetsplatser saknar väl fungerande handlingsplaner för hur man skall hantera anmälningar. Bristen avser såväl det praktiska tillvägagångssättet som det personliga

stödet till den som känner obehag inför att göra en anmälan, eller efter att anmälan har gjorts.

När anmälningar inte kommer till stånd på grund av den här typen av organisatoriska brister tycks medvetenheten om barnperspektivet avlägset.

Ansvar för denna situation ligger till viss del på samhället som har möjlighet att lagstifta om handlingsplaner motsvarande de som finns för t.ex. jämställdhet på arbetsplatser.

Från samhällets sida kan ansvar även läggas på socialtjänsten som inte fullt lyckas efterleva sin skyldighet att informera om anmälningsskyldigheten och vikten av att anmälan görs.

Främst är det dock ledningen för respektive arbetsplats som bör organisera verksamheten så att utrymme finns för ett effektivt anmälningsförfarande som bygger på att man sätter barnets intresse framför de (kanske omedvetna) intressen som kan ligga bakom att man inte aktivt arbetar för att utveckla effektiva rutiner för anmälan.

På många arbetsplatser är det en annan än den som observerat situationen som gör anmälan, i vården t.ex. en avdelningschef, inom skolan ofta rektorn. Man kan fråga sig om en sådan arbetsfördelning är förenlig med gällande rätt. Anmälningsskyldigheten är en plikt som bygger på personligt ansvar. Risker är att känslan av personligt ansvar luckras upp när ansvaret läggs på någon annan.

Se exempel på annan problematisk situation med delegerat ansvar, under 6.1 i intervjun med Anna Lundh, om läkaren som i journalanteckning gav uppmaning om att anmäla ärende till socialtjänsten nästa dag - underförstått av annan än den som mötte barnet och därmed hade skyldigheten att anmäla.

En lagstadgad handlingsplan för de myndigheter som skall hantera dessa situationer hade eventuellt kunnat förhindra situationer som denna.⁵⁶

⁵⁶ SOU 2001:72, sid 174-175, om vikten av tydliga direktiv, även samtal med Anna Lundh, barnpsykiater, 6.1

7.4. Socialtjänsten

7.4.1. Bristfällig kunskap om socialtjänsten

Intrycket från både förarbeten och intervjuer är att det finns många uppfattningar om socialtjänsten som antingen direkt eller indirekt visar att det bland dem som omfattas av anmälningsskyldigheten finns en stor okunskap om socialtjänstens arbete.

En del uppfattar socialtjänstens insatser som för tandlösa. Andra är rädda för att socialtjänsten vid anmälan direkt skall komma och omhänderta barnet. Oavsett hur bilden ser ut är ovissheten och misstron negativ för anmälningsbenägenheten.

I socialtjänstens uppdrag ingår att de skall arbeta övergripande med frågor som rör barn och ungdomar i utsatta situationer. I detta ingår att sprida kunskap om anmälningsskyldigheten, och om den egna verksamheten.

Anna Lundh (barnpsykiater, som också undervisar på läkarlinjen) kunde vittna om att dagens medicinstuderande har oerhört negativ men också dåligt underbyggd uppfattning om vad socialtjänsten står för. Anna talade om att socialtjänsten var dåliga på att ”marknadsföra” sin verksamhet.

I socialtjänstens uppdrag borde ingå att informera om vad de kan erbjuda, vad barnen har rätt till och hur fall ska gå till. De skulle, när de möter medicinstuderande (eller andra framtida anmälningsskyldiga) kunna gå igenom (avidentifierade) fall med både lyckade och misslyckade ärenden.

Den som sitter på anmälningsskyldigheten skulle då kunna bli bättre insatt i ”gången” i ett ärende och genom det skapa sig en realistisk bild av vad som händer med ett fall och förhoppningsvis känna sig trygg med det. Behovet av exakt återkoppling i det enskilda fallet skulle eventuellt bli mindre med ett sådant utbildningsinslag.

7.4.2. Socialtjänsten, samverkan och barnperspektiv

Samarbetet med socialtjänsten fungerar som framgått inte alltid som det är tänkt.

Anna Lundh berättade om en familj som känt samhällets inblandning som hotfull där man på BUP varsamt arbetat med att vinna familjens förtroende och därmed deras vilja att ta emot erbjuden hjälp. I samband med anmälan deklarerade socialtjänsten på ett

mindre känsligt sätt att de tog över fallet. Resultatet blev att familjen åter slöt sig och värjde sig mot vidare inblandning.

För socialtjänsten är samtycket från barnets vårdnadshavare att ta emot erbjuden hjälp ofta avgörande för att insatser ska bli möjliga. I alla situationer fram till att grund för LVU föreligger är socialtjänsten beroende av frivillighet. Beslutsbefogenheten att se till att insatser når fram till barnet ligger alltså hos föräldern fram tills man når LVU-grund. Därmed borde det vara av stor vikt att ett upparbetat förtroende hos en familj för inblandad vårdpersonal, tas tillvara av socialtjänst när de träder in i ärendet.

Fallet ovan från intervjun med Anna Lundh, är ett tydligt exempel på hur socialtjänsten missade både att samverka med annan myndighet, men också att se hela ärendet ur ett barnperspektiv. De hängde upp dig på det formella ("detta är en anmälan", och gränserna mellan myndigheterna) i stället för att se att det förtroende Anna hade hos mamman var nyckeln till att få familjen att ta emot hjälp.

Ur ett barnperspektiv och med en medveten samverkanssträvan hade man kunnat hjälpa barnet. Som det blev här blev barnet utan hjälp trots ett uppmärksammat behov.

7.5. Barnets bästa

Barnets bästa är inget entydigt juridiskt begrepp. Var och en har en personlig uppfattning om vad barnets bästa innebär. I anmälningssammanhang innebär det att den som står inför att anmäla ofta resonerar i termer av barnets bästa. Genom hänvisningen både till barnets bästa och till anmälningsskyldigheten i lagar som rör den egna verksamheten (t.ex. HSL för vårdpersonal) kan den som skall anmäla rent av tro att man i en anmälningssituation enligt lagen *skall* göra en barnets bästa-bedömning.

För hälso- och sjukvårdens del bör det lagstadgade barnperspektivet innebära att de ska ha barnets bästa för ögonen i sin yrkesutövning, alltså i de beslut de fattar och de åtgärder de utför som har med *vårdgivandet* att göra.

Om någon inom vården anlägger ett barnets bästa-perspektiv på frågan huruvida en anmälan är till barnets bästa har man hamnat utanför sina befogenheter. Barnets bästa kan inte tas för intäkt för att avgöra om ett barn skall erbjudas socialtjänstens insatser eller inte, om kännedom finns om att ett barn kan behöva hjälp.

Den som skall anmäla men som låter bli att göra det, i tron att socialtjänsten ändå inte kan hjälpa barnet, bör fundera närmare på vad barnets bästa innebär och vad en utebliven anmälan får för konsekvenser för barnet.

Om det verkligen är så att socialtjänstens verktyg är tandlösa kan det bara uppmärksammas av lagstiftaren genom att man ser fall där detta blir tydligt.

Anmälaren kan inte heller veta om socialtjänsten fått in andra anmälningar om samma barn. Ur den aspekten kan en anmälan fungera som en pusselbit som får betydelse först tillsammans med andra bitar/anmälningar som tillsammans kan ge socialtjänsten en helhetsbild av barnets situation.

Om alla uppfyllde de skyldigheter som ålagts dem när det gäller barn som far illa hade det alltid varit i varje enskilt barns intresse att anmälan görs. Inget barn skulle då kunna drabbas negativt av en anmälan. När någon med barnets bästa för ögonen, bestämmer sig för att inte anmäla, måste det betyda på att någon del av ordningen inte fungerar.

Vad det än beror på att ett barn inte blir hjälpt av en anmälan kan barnet i längden inte bli bättre hjälpt av att anmälan inte görs. En anmälan idag kan bidra med en pusselbit vid en senare tidpunkt där barnets situation återigen uppmärksammas. En utebliven anmälan kan innebära att barnets situation inte uppmärksammas eller rentav försämrats. De vuxnas tystnad kan signalera till barnet att deras situation inte är värd att uppmärksammas och leda till att barnet inte förmår påkalla uppmärksamhet vid senare tidpunkt. En anmälan kan således inte bara verka identifierande av barnet eller kompletterande i en redan pågående utredning, utan även verka förebyggande för upptäckt och utredning av barnet.

8. Referenser

Svenskt offentligt tryck

Statens offentliga utredningar

SOU 1994:139	<i>Ny socialtjänstlag</i>
SOU 1997:116	<i>Barnets bästa i främsta rummet</i>
SOU 2001:72	<i>Barnmisshandel. Att förebygga och åtgärda</i>
SOU 2003:99	<i>Ny Sekretesslag</i>

Propositioner

Prop. 1990/91:111	<i>Om sekretess inom och mellan myndigheter</i>
Prop. 1996/97:25	<i>Svensk migrationspolitik i globalt perspektiv</i>
Prop. 1996/97:124	<i>Ändring i socialtjänstlagen</i>
Prop. 2002/03:53	<i>Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m.</i>

Litteratur

Regner, Eliasson, Heuman	<i>Sekretesslagen. En kommentar</i> , Norstedts gula bibliotek, 2000
Schiratzki, Johanna	<i>Barnrättens grunder</i> , Studentlitteratur, 2002
Clevesköld, Lars och Thunved, Anders	<i>Sekretess, handbok för socialtjänsten</i> , Författarna och Norstedts Juridik, 2004

Ewerlöf, Göran, Sverne, Tor
och Singer, Anna

*Barnets bästa Om föräldrars och samhällets
ansvar*, Författarna och Norstedts Juridik,
2004

Clevesköld, Lars, Lundgren, Lars
och Thunved, Anders

Handläggning inom socialtjänsten,
Författarna och Norstedts Juridik, 2005

Övrigt

Socialstyrelsens publikationer

SoS 2004-101-1

*Anmälningsskyldighet om missförhållanden som
rör barn*